Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg

- andre halvår 2017

Nortura
bondens selskap

Styrevedtak i Nortura - 22. mai 2017

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe videreføres på dagens nivå på kr 60,00 per kg for andre halvår 2017.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam videreføres på dagens nivå på kr 64,60 per kg for andre halvår 2017.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med 0,40 kroner per kg til kr 19,20 per kg for andre halvår 2017.

Under forutsetning av at Stortinget vedtar overgang til volummodell for gris fra 1. juli 2017, fastsettes planlagt gjennomsnittlig engrospris til kr 31,20 per kg for andre halvår 2017. Det er kr 1,23 per kg lavere enn målpris for målprisåret 2016/17.

Offentliggjøring av vedtak:
Aktørene i kjøttbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning er fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider: http://totalmarked.nortura.no

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktige mengder av kjøtt av storfe, sau/lam og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen vil være det viktigste verktøyet for å lykkes med denne oppgaven. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort sikt (først kommende prisperioder) og mellomlang sikt (2 – 3 år) gir grunnlag for en optimal markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid vil sette for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele varekjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

Innholdsfortegnelse

1 SAMMENDRAG ... 3

2 GRUNNLAGSDOKUMENTETS FUNKSJON ... 6

3 EN REKKE MAKROFORHOLD PÅVIRKER MULIGHETSOMRÅDET ... 7

3.1 INDIKATORER FOR NASJONALØKONOMIEN ... 7
3.1.1 Styrket norsk økonomi med utsikter til noe lavere prisvekst enn forventet. ... 7
3.1.2 Befolkningsveksten er på sitt laveste siden 2006. ... 8
3.2 ENDRINGENE I SPISEVANENE PÅVIRKER PRODUKSJONEN AV KJØTT OG EGG. ... 8
3.2.1 Kjøttforbruk per innbygger – vridning mellom kjøttslag ... 9
3.2.2 Analyser av kjøttforbruk fordelt på dyreslag ... 10
3.2.3 Volumutvikling på varegruppenivå ... 13
3.2.4 Utvikling i Norske Mattrender ... 14
3.3 IMPORT OG INTERNASJONALE BETINGELSER, GRENSEHANDEL ... 17
3.3.1 Importvernet er avgjørende for norsk produksjon av kjøtt og egg ... 17
3.3.2 Artikkel 19 ... 18
3.3.3 Kjøtt er en viktig vare i grensehandelen ... 19
3.3.4 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt ... 20

4 OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI ... 23

4.1 MARKED OG PRIS – PROGNOSER ... 23
4.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet var i 2016 preget av stort overskudd av sau/lam og gris. ... 23
4.1.2 Prognosen for 2017 viser fortsatt stort overskudd av sau/lam. ... 24
4.2 PRISDANNELSEN FOR KJØTT OG EGG ... 25
4.2.1 Engrospris ... 25
4.2.2 Avregningspris ... 25
4.3 PRISENE I FORBRUKERMARKEDET ... 28
3.1 NORSK NÆRINGSMIDDELINDUSTRI ... 31
4.3.1 Nøkkeltall for mat indistrien ... 31

5 STORFE ... 34

5.1 MARKED OG PRISER ... 34
5.1.1 Storfe 2016 – underdekning av norsk vare ... 35
5.1.2 Storfe 2017 – prognosen viser fortsatt underdekning ... 36
5.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift ... 38
5.1.4 Storfemarked i ubalanse gir prispress ... 38
5.1.5 Omlegging av telledato er utfordrende for storfe ... 40
5.1.6 Import av storfe må til for å dekke underskuddet i det norske markedet ... 40
5.1.7 Internasjonale priser for stykningsdeler begrenser prisvekst på norsk storfe ... 42
5.1.8 Tilførsler av storfe i EU økes betydelig pga. omstilling i melkesektoren ... 44
5.2 PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET ... 46
5.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer ... 46
5.2.2 Forbrukerprisene utvikler seg annerledes enn engrospris og produsentpris ... 47
5.3 PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI ... 48
5.3.1 Økende besetningsstørrelser i både melkeku- og ammekuproduksjonen ... 48
5.3.2 Referansebruk nr. 8 viser at lønnsomheten per ammeku har økt ... 49
5.3.3 Ammekuproduksjon er fortsatt avhengig av tilskudd ... 50

6 SAU OG LAM ... 52

6.1 MARKED OG PRISER ... 52
6.1.1 Sau og lam i 2016 – god kvalitet og lettere lam ... 53
6.1.2 Sau og lam i 2017 – fortsatt svært krevende markedssituasjon ... 54
6.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift ... 55
6.1.4 Prisutvikling på sau ... 55
6.1.5 Det er begrenset med import av lam og det forventes at det ikke blir betydelig import pågrunn av markedsituasjonen ... 56
6.1.6 Økt produksjon av sau og lam i EU og fallende priser i inneværende år ... 57
6.2 PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET SAU OG LAM ... 60
6.2.1 Faktiske butikkpriser sau og lam ... 60

6.3 PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI 64
5.1.1 ***Antall vinterforede sauer øker og besetningene blir større.*** *64*
5.1.2 ***Referansebruk 3 viser at vederlag til arbeid og egenkapital har gått ned.*** *66*
5.1.3 ***Økonomien på sauebruka er avhengig av tilskudd*** *67*

7 EGG 68

7.1 MARKED OG PRIS 68
7.1.1 Egg 2016 – godt salg og balanse i løpet av året *69*
7.1.2 Egg 2017 – tilnærmet balanse *69*
7.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift *70*
7.1.4 Markedsutviklingen for egg *71*
7.1.5 Import av egg innenfor importkvotene *71*
7.1.6 Produksjon og prisutvikling internasjonalt – prisene i EU har stabilisert seg *72*
7.2 PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET FOR EGG 74
7.2.1 Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser *78*
7.3 PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI 79
7.3.1 Konsekvenser for produksjonen med vridning mot egg av frittgående høns *79*
7.3.2 Produksjonsøkonomi på referansebruk 6 – egg og korn *80*
7.3.3 Lønnsevnen per time er fortsatt lav, men betydelig forbedret siden forrige grunnlagsdokument . *81*

8 GRIS 83

8.1 MARKED OG PRIS 84
8.2 MÅLPRIS OG OPPNÅDD ENGROSPRIS. 85
8.3 SVINEPRODUKSJONEN 86

9 VEDLEGG 87

1 Sammendrag

Prisvurdering storfe

Prognosen per 3. mai 2017 viser et underskudd av storfe på ca. 11.400 tonn i 2017 etter at alle importkvotene er forutsatt utnyttet. Det var en periode på høsten i fjor med markedsdekning og 10 uker uten nedsatte tollsatser. Med unntak av en uke i februar 2017 har det vært nedsatt toll på storfekjøtt fra 22. november 2016. I løpet av høsten kom det 21 tonn på reguleringslager.

Det er fortsatt rom for å øke norsk produksjon av storfekjøtt. Det registreres nå stor interesse for å etablere produksjon med ammeku og interesse for å utvide produksjonen hos eksisterende produsenter. Fra 2014 har det vært en netto økning i mordyrtallet ved at bestanden av ammeku har økt mer enn nedgangen i bestanden av melkeku og det prognoseres fortsatt vekst i løpet av 2017. Dette viser at summen av stimulering gjennom pris, tilskudd og andre tiltak de senere årene har hatt effekt og løftet økonomien til ett nivå som øker ammekubestanden. Det tilsier at en må vise noe mer forsiktighet med tanke på prisøkninger framover for å sikre at den videre veksten skjer på en kontrollert måte.

Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på en del varianter av biff og filet som har sammenheng med at import kommer inn til lavere pris enn norsk nivå, både via tollkvoter og generelle tollnedsettelser. Det tilsier at det, til tross for stor underdekning av norsk storfe, er utfordrende å løfte pris.

Tollvernet for hele skrotter av storfe i form av ordinære tollsatser er svekket pga. økende prisforskjell mellom Norge og EU. Det er også med på å begrense mulighetene for prisvekst framover.

For å bidra til bedre markedsbalanse er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst. Derfor legges det opp til at de største prisøkningene gjennomføres i første halvår. Dette behovet er forsterket etter at ny telledato for storfe er satt til 1. oktober.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 60,00 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)).

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe videreføres med kr 60,00 per kg for andre halvår 2017.

Prisvurdering sau/lam

Ved fastsetting av engrospris skal Nortura som markedsregulator legge betydelig vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Prognosen fra 3. mai viser en overdekning av norsk sau/lam i 2017 på ca. 1.200 tonn. Ved inngangen til 2017 var det ca. 3.200 tonn sau og lam på reguleringslager.

Det prognoseres en økning i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på om lag 1 prosent fra 2016 til 2017. Det er også registrert en økning i antall produsenter med sau de siste to årene og besetningsstørrelsen er økende. Det har vært stor etableringsvilje i næringen og signaler

om pågående nyetableringer og utvidelser tilsier at det er utsikter til at produksjonen vil øke ytterligere fremover.

Samtidig som produksjonen har økt, har salget gått tilbake eller stagnert de siste 3 årene. Det er i prognosen fra 3 mai prognosert med 5 prosent engrossalgs økning. I sesongen i fjor økte forbrukerprisene betydelig i forhold til tidligere år på signalrettene av lam. Prisene på disse produktene har økt de siste fire årene, men ikke så mye som i fjor. Tradisjonelt har dagligvarekjedene hatt kampanjer og lokketilbud på fårikål, men dette var nesten ikke tilstede i sesongen i fjor. Prisen på lam mot forbruker falt først i inneværende år og dette har sammenhenger med kampanjer på lam. Det har vært benyttet frysefradrag på 30 prosent av prisen for å få redusert reguleringslageret. Dette er frysefradrag utover ordinær størrelse. Hvordan prisene ut i forbrukermarkedet blir i inneværende sesong er usikkert.

Det er nødvendig at pris brukes aktivt for å stimulere salget av sau og lam tydelig.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam er mye av årsaken til økt etableringsvilje i næringen. Signalene gjennom kvalitetstilskudd og prisøkning har gitt økt produksjon. Sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Prisreduksjonen i 2. halvår 2016 og 1. halvår 2017 gav nedgang på 5 kr på engrosprisen som utgjør om lag 116 kr mindre i DB 2 per vinterforede sau. Dette er en betydelig nedgang og gjør det utfordrende å sette ned prisen, men markedssituasjonen tilsier likevel at det er nødvendig å dempe produksjonsviljen gjennom ytterligere reduksjon i prisen. Økning i omsetningsavgiften som følge av økte reguleringskostnader vil også gi utslag i svekket produksjonsøkonomi.

Kombinasjonen av økning i produksjonen, økende mengde på reguleringslager og utsikter til fortsatt økning i bestanden tilsier at prisen må holdes på dagens nivå som betyr en reduksjon i pris fra forrige sesong på 3 kr.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam holdes på dagens nivå med kr 64,60 per kg for 2. halvår 2017.

Prisvurdering egg

Etter flere år med betydelig overkapasitet og store reguleringskostnader fikk eggmarkedet en etterlengtet bedring i 2016. Salget økte med 3 % fra året før. For 2017 viser prognosen per mai et overskudd på 650 tonn. Overskuddet er prognosert i sommermånedene, og det er allerede bestemt tatt ut inntil 500 tonn gjennom utslakting av verpehøner før tiden.

Etterspørselen av egg fra høner i miljøinnredning eller frittgående høner varierer. Fra tunge aktører i handelen er det kommet tydelige krav om at det forventes en omstilling av eggproduksjonen mot eggproduksjon fra hus med miljøinnredning.

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid vært svært presset på grunn av reduserte priser. I andre halvår 2016 ble økonomien i eggproduksjonen noe bedret.
Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger. Samtidig må det gis rom for at produsenter med miljøinnredning gis mulighet for å omstille produksjonen mot frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med 0,40 kroner per kg til kr 19,20 per kg.

Gris

I Statens tilbud i jordbruksforhandlingene er det foreslått at svin skal over i volummodellen fra 1.07.2017. Dette innebærer at Nortura må være forberedt på å sette planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris for 2. halvår 2017. I og med at dette ikke er avklart enda blir vurderingene for gris noe mindre omfattende enn det normalt sett ville være.

Svineproduksjonen hadde i fjor ett overskudd på 2 300 tonn som var mulig å håndtere gjennom ribbetiltak og reguleringseksport. I år er det prognosert med ett overskudd på 900 tonn. Reguleringslageret ved inngangen av året var på 1 500 tonn. Når en mister muligheten til regulert eksport må alt overskudd finne avsetning i det norske markedet. Dermed må produksjonen reduseres eller salget økes. I inneværende målprisår er det styrt mot et prisuttak på 50 øre under målpris pga. markedsituasjonen. Med overgang til volummodellen er det behov for å være ekstra forsiktig med pris på grunn av bortfall av reguleringsvirkemidlet eksport.

Produksjonen av svin er preget av sterk effektivitetsvekst i smågrisleddet i 2016 med en økning på 2 prosent. Effektivitetsveksten er prognosert å øke med ytterligere 2 prosent i inneværende år, men på grunn av forventede lavere slaktevekter og nedgang i antall purker er det prognosert like tilførsler i år som i fjor.

I de to foregående årene har produksjonen vært preget av et betydelig overskudd av smågris, spesielt i 2015. Dette har ført til at det er bygget noen slaktegrishus for å ta unna smågrisoverskuddet. Dette innebærer at det er noe overkapasitet i produksjonsapparatet som også tilsier en forsiktighet når det kommer til engrosprissetting.

I Statens tilbud til jordbruksforhandlingene er det foreslått en økning i kornpris og reduksjon i prisnedskrivningstilskuddet som til sammen gir en økning i kraftfôrpris på 12 øre. Dette tilsier at en må ta høyde for denne kostnadsøkningen til produsentene ved engrosprissetting.

Dersom en skal fastsette planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris for 2. halvår 2017 må en i fastsetting ta hensyn til at prisen normalt er høyere i 2. halvår enn i første halvår. Dette skyldes en årvis opptrapping av engros- og avregningspris inn mot jul.

Under forutsetning av at Stortinget vedtar overgang til volummodell for gris fra 1. juli 2017, fastsettes planlagt gjennomsnittlig engrospris til kr 31,20 per kg for andre halvår 2017. Det er kr 1,23 per kg lavere enn målpris for målprisåret 2016/17.

2 Grunnlagsdokumentets funksjon

I Grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsetting av *gjennomsnittlig planlagt engrospris.*

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget den 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008 -2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen, jfr. Prop. 164S (2012-2013).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette *planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode***.** Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 25. mai og 25. oktober hvert år. Som et grunnlag for den interne og eksterne prosessen fram mot beslutning, blir det utarbeidet et *grunnlagsdokument*.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å dokumentere og vurdere alle relevante forhold før Nortura fastsetter planlagt gjennomsnittlig engrospris. Det grunnlagsdokumentet du leser nå, omtaler forhold som er relevante for fastsetting av engrosprisen på storfe, sau/lam og egg for prisperioden 1. juli – 31. desember 2017.

Dokumentet du leser nå er slik dokumentet foreligger etter styrebehandling.

Dokumentet er også utarbeidet før resultatet av årets jordbruksforhandlinger er kjent.

I kapittel 2 ses det på makroforhold, forbrukertrender og rammevilkår ellers som påvirker mulighetsområdet, mens det i kapittel 3 ses nærmere på de forhold som er mer spesifikke for jordbruket og næringsmiddelindustrien. I kapittel 4, 5 og 6 gjennomgås de produksjonsspesifikke forholdene for henholdsvis storfe, sau/lam og egg. I kapitel 7 er det gjort en mer begrenset vurdering av de samme forholdene for gris. Vurderingen er gjort for å ta høyde for at gris kan blir lagt inn i volummodellen fra 1. juli 2017.

3 En rekke makroforhold påvirker mulighetsområdet

Både tilbuds- og etterspørselssida påvirkes av den generelle økonomiske og sosiale utviklingen og de politiske rammevilkårene. I dette kapitelet peker vi på noen sentrale områder av nasjonaløkonomien generelt. Forhold som forbruks- og befolkningsutvikling, utviklingen i BNP, lønns- og kostnadsvekst og konsumprisutvikling vurderes. I tillegg omtales kort noen viktige trender i forbrukermarkedet og indikatorer på tilstanden hos våre viktigste handelspartnere.

3.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien[1]

Kapasitetutnyttingen i økonomien er under et normalt nivå og prisveksten ser ut til å bli mellom 1 og 2 prosent de neste årene. Utsiktene vurderes slik at styringsrenten mest sannsynlig vil bli liggende på dagens nivå den nærmeste tiden. De makroøkonomiske forholdene totalt sett tilsier at prisøkninger bør være moderate.

3.1.1 Styrket norsk økonomi med utsikter til noe lavere prisvekst enn forventet.

Handelspartnerne til Norge har hatt lav prisvekst lenge og kapasitetsutnyttelsen har vært under normal nivå som har bidratt til historisk lavt rentenivå ute. Inflasjonen hos handelspartnerne har økt noe og det er utsikter til at den vil tilta fremover. Samtidig er kapasitetutnyttingen på vei opp. Dette gir grunnlag for å anta at den økonomiske veksten trolig blir høyere enn tidligere forventet, som gir utsikter til at rentene ute vil øke noe raskere enn tidligere antatt.

Etter at oljeprisen falt sommeren 2014 har styringsrenten innenlands blitt redusert flere ganger. Pengepolitikken er ekspansiv og understøtter omstillingene i norsk økonomi, men det vil ta tid før virkningene av oljeprisfallet fases ut og aktivitetene normaliseres. Arbeidsledigheten er nå lavere enn tidligere anslått og den økonomiske veksten ser ut til å ta seg noe opp. Utsiktene tilsier at den økonomiske veksten gradvis vil ta seg opp og arbeidsledigheten langsomt vil avta de neste årene. Oljeprisen har vært relativt stabil de siste månedene, men i det siste har prisen avtatt noe. Prisen på leveranser frem i tid har også falt og

[1] [1] Pengepolitisk rapport 1/17 hvor ikke annet er nevnt; http://www.norges-bank.no/Publisert/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport-med-vurdering-av-finansiell-stabilitet/2017/117-pengepolitisk-rapport/

indikerer at oljeprisen vil holde seg nær dagens nivå i årene fremover. Kronekursen har svekket seg i det siste og er svakere enn tidligere anslått.

Det operative målet for norsk pengepolitikk er en årsvekst i konsumprisen som over tid er nær 2,5 prosent. Den betydelige kronesvekkelsen som kom sammen med oljeprisfallet og reduksjonen av styringsrenten, løftet prisveksten. I 2016 var årsveksten for konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energi varer (KPI-JAE) 3 prosent. Nå er prisveksten på vei ned og den siste tiden har den vært lavere enn forventet. Virkningen av den tidligere kronesvekkelsen avtar og effekten av styrkingen av kronen gjennom 2016 kommer til syne. I tillegge ble lønnsveksten i 2016 klart lavere enn anslått. Det må sees i lys av omstillinger i norsk økonomi. Moderat lønnsvekst vil trolig bidra til at prisveksten i en periode fremover blir lavere enn tidligere anslått.

Utsiktene vurderes slik at styringsrenten vil mest sannsynlig bli liggende på dagens nivå den nærmeste tiden.

3.1.2 Befolkningsveksten er på sitt laveste siden 2006.

Befolkningsveksten i 2016 var 0,85 prosent som er lavere enn forrige år og 2016 endte med å bli det året med svakest vekst siden 2006. Folketallet økte med 44 300 personer i 2016, hvor netto innvandring var 29 800. I årene 2007 til 2014 var befolkningsveksten i overkant av 1 prosent hvert år. I prognosen for mai er det prognosert befolkningsvekst for 2017 og 2018 på 0,8 prosent, som er noe lavere enn for forrige år.

3.2 Endringene i spisevanene påvirker produksjonen av kjøtt og egg.

Per capita forbruk av kjøtt er stabilt. Forbruksøkningen sett under ett ser derfor primært ut til å være drevet av befolkningsveksten. Forbruket av hvitt kjøtt (kylling) er tilbake på normalt nivå. I klimadebatten har konsumet av storfekjøtt fått mye oppmerksomhet og det er usikkert hvordan dette vil påvirke forbruket i årene fremover. Det ligger ingen indikasjoner på betydelig reduksjon i forbruket i prognosene.

Forbruket av egg har økt noe de siste årene, men veksten har stagnert. Forbruksøkning framover vil trolig følge befolkningsveksten.

3.2.1 Kjøttforbruk per innbygger – vridning mellom kjøttslag

Kjøttforbruket per innbygger har vokst relativt kraftig gjennom nittitallet og fram til 2008. Veksten er i stor grad i form av økt forbruk av hvitt kjøtt - kylling. *Figur 3-1* viser utviklingen fra 2005-2015, basert på engrossalg og folketall. Kjøttforbruket i 2017 er basert på prognosen for engrossalg per mars 2017 og befolkningsveksten i 2016, hvor det har vært en økning på 0,85 prosent fra 2015 og det forventes en tilsvarende økning i 2017[2].

Figur 3-1 Kjøtt- og eggforbruk per innbygger. Prognose for 2017.

Figuren viser en utflating av forbruket av svin, sau/lam og egg[3]. For storfeforbruket har det variert i perioden mellom 18-19 kg per innbygger siden 2009. Det har vært jevn og høy vekst i forbruket av fjørfekjøtt *fram til 2014*. Det kom en signifikant reduksjon av fjørfeforbruket i 2015, men i 2016 er forbruket på vei opp og har økt med om lag 1 kg per innbygger siden 2015. Nå er det stort fokus på klima og reduksjon av klimagassutslipp. I denne forbindelse blir det skrevet og snakket mye om å redusere kjøttforbruket og da spesielt rødt kjøtt. Det ligger fortsatt ingen indikasjoner i redusert forbruk i prognosene, men det vil være knyttet noe usikkerhet til om dette blir en trend som får utslag for forbruket av storfekjøtt.

[2] Befolkningsveksten er hentet fra Totalmarkeds markedsprognose fra mars 2017 som baserer seg på SSB statistikk over folketall.
[3] Engrossalgtallene inkluderer varer til eggproduktfabrikken og til annen industri.

3.2.2 Analyser av kjøttforbruk fordelt på dyreslag[4]

Analyser av forbruket og beregnet reelt inntak av kjøtt viser at i 2015 var gjennomsnittlig inntak av kjøtt per innbygger 53,7 kg som gir i snitt 147 gram per dag, hvor 116 gram var rødt kjøtt. Alt er beregnet som rå vare. Figur 3-2 viser beregnet reelt forbruk av kjøtt både i tonn og kg per innbygger. Konsumet av storfe har økt betydelig i løpet av det siste året med 8 125 tonn som utgjør 1,5 kg per innbygger. Dette må sees i lys av lagerendringer i industrileddet i 2014 og 2015, redusert forbruk av kyllingkjøtt og en burgertrend som de viktigste faktorene.

Lam har hatt en svak økning det siste året med 0,5 prosent, svin en økning på 3,6 prosent, mens fjørfe har hatt en nedgang på 4,8 prosent når en ser på totalen. Fjørfe har hatt en økning siden 2008 om en ser bort fra en svak nedgang i 2010. I 2013 var det året hvor forbruket kylling var på sitt høyeste før det falt noe i 2014 og mye i 2015. Dette sammenfaller med media fokuset på antibiotikaresistens på senhøsten 2014 og inn i 2015. Nedgangen fra 2013 til 2015 var totalt 5 110 tonn som utgjør 1,2 kg per innbygger.

[4] Kjøttets tilstand 2016, Animalia

Tabell 6.1.1. Beregnet reelt forbruk av kjøtt

Beregnet reelt forbruk (tonn)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Endring siste år (%)
Storfe	67 268	63 617	63 517	65 477	68 411	69 196	68 453	76 578	11,9
Lam	18 493	16 231	17 360	16 285	16 867	17 955	17 790	17 871	0,5
Svin	98 657	98 436	100 233	104 069	102 879	102 661	107 216	111 108	3,6
Fjørfe	39 692	42 758	40 888	43 276	46 921	53 577	50 894	48 467	-4,8
Viltkjøtt	6 086	6 168	6 368	6 186	5 993	6 120	5 978	5 807	-2,9
Uspesifisert*	15 542	16 146	15 768	16 930	16 877	18 486	18 548	18 650	0,6
Totalt	**246 008**	**243 357**	**244 134**	**252 223**	**257 948**	**267 995**	**268 879**	**278 481**	**3,6**
- herav husdyrprodukter	224 380	221 043	221 998	229 107	235 078	243 389	244 353	254 024	4,0
- herav rødt kjøtt	196 584	190 686	193 347	198 938	200 149	202 545	206 475	219 029	6,1

Beregnet reelt forbruk (kg per innbygger)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Endring siste år (%)
Storfe	14,1	13,2	13,0	13,2	13,6	13,6	13,3	14,8	10,7
Lam	3,9	3,4	3,6	3,3	3,4	3,5	3,5	3,4	-0,6
Svin	20,7	20,4	20,5	21,0	20,5	20,2	20,9	21,4	2,6
Fjørfe	8,4	8,9	8,4	8,7	9,3	10,5	9,9	9,3	-5,7
Viltkjøtt	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	-3,8
Uspesifisert*	3,3	3,3	3,2	3,4	3,4	3,6	3,6	3,6	-0,5
Totalt	**51,6**	**50,4**	**49,9**	**50,9**	**51,4**	**52,8**	**52,3**	**53,7**	**2,5**
- herav husdyrprodukter	47,1	45,8	45,4	46,3	46,8	47,9	47,6	48,9	2,9
- herav rødt kjøtt	41,2	39,5	39,5	40,2	39,9	39,9	40,2	42,2	5,0

* Uspesifisert omfatter i all hovedsak privat import/"grensehandel", der trolig det meste er kjøtt fra storfe, svin, lam og fjørfe. I tillegg omfatter kategorien "annet" kjøtt fra øvrige dyreslag som hest, hval, reptiler, frosk og muldyr. Det er usikkert hvor mye av grensehandelen som er rent kjøtt og hvor mye som er bein, beinprosent er derfor ikke tatt bort på denne.
Kilde: NIBIO, basert på tall fra Nortura Totalmarked og beregnet på oppdrag fra Animalia.

Figur 3-2 viser beregnet reelt forbruk av kjøtt i tonn og kg per innbygger.

I Figur 3-3 under er det listet opp forbruket per innbygger i kg for en rekke matvarer. Når en ser på fisk har det ikke vært en økning i forbruket de siste årene og en nedgang på 300 gram per innbygger det siste året. Derfor ser det ut til at fisk ikke overtar for kylling som proteinkilde. Kjøttforbruket generelt har holdt seg relativt stabilt og viser ikke tegn til en vedvarende nedgang. Det siste året har det vært en økning på 600 gram per innbygger og i tillegg kommer 200 gram økning fra kjøttbiprodukter. Denne økningen er fordelt på storfe, svin og lam. Slik at når kylling fikk negativ omtale ble det kjøttet i stor grad erstattet med svin og storfe og ikke fisk. Utover det er det grønnsaker som har hatt en betydelig økning de siste to årene fra 75,5 -78,3 kg per innbygger per år. Konsumet av grønnsaker har økt hele perioden fra 1970 til 2015. I perioden har forbruket av ost økt betydelig og det siste året har konsumet av ost økt med 400 gram per innbygger per år.

Tabell 6.1.2. Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå. Kg. per innbygger per år.									
Matvare	**1970**	**1979**	**1989**	**1999**	**2009**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015***
Korn, som mel (ekskl. ris)	69,1	75,1	76,4	82,9	81,6	77,6	77,7	77,0	77,3
Poteter, friske	78,7	62,6	52,0	32,1	20,9	26,7	23,7	24,3	19,5
Potetprodukter	7,0	11,3	19,2	29,7	30,4	28,1	27,6	27,8	25,5
Sukker, honning o.l.	42,0	44,7	40,5	43,6	31,9	29,0	27,7	27,9	27,0
Grønnsaker	40,2	46,4	53,2	60,9	68,4	73,3	75,5	77,9	78,3
Frukt og bær	66,8	75,6	77,8	68,7	89,4	88,8	90,8	91,6	90,0
Kjøtt[1)]	40,5	51,1	49,7	59,5	69,4	70,5	72,0	70,8	71,4
Kjøttbiprodukter	2,8	3,2	3,1	3,3	5,0	4,7	4,6	4,7	4,9
Egg	9,5	10,8	11,6	10,8	11,9	12,6	12,4	12,5	12,5
Melk	186,2	186,4	175,1	127,2	101,8	94,3	92,0	89,9	87,4
Ost	9,0	12,0	13,2	14,5	16,8	17,1	17,7	17,9	18,3
Fisk[2)]					50,7	50,6	50,7	49,4	49,1
Middelfolkemengde	**3 877**	**4 073**	**4 227**	**4 462**	**4 829**	**5 019**	**5 080**	**5 137**	**5 190**

Det er foretatt en rekke revisjoner i tallseriene for flere matvaregrupper.
* Foreløpige tall.
[1)] Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel, inkl. hval og vilt.
[2)] Hel urenset
Kilde: Helsedirektoratet, Utviklingen i norsk kosthold 2016.

Figur 3-3 viser forbruk av ulike matvarer på engrosnivå i kg per innbygger.

Når det gjelder tillitt til ulike produkter hos forbrukerne er den som følgende:

- Tilliten til norsk kjøttbransje og norske kjøttprodukter er fortsatt høy selv om en ser en liten nedgang i 2016. Av svar i undersøkelsen har 60 % stor eller svært stor tillitt til kjøttbransjen og 70 % når en spør om norske kjøttprodukter.
- Tilliten til fjørfebransjen og til kylling og kalkunprodukter er tilnærmet uendret fra 2015 til 2016, mens andelen nøytrale fortsatt er høy. Av svar i undersøkelsen har 45 % stor eller svært stor tillitt til fjørfebransjen og 48 % når en spør om kylling- og kalkunprodukter.
- Tilliten til egg er svært høy og har holdt seg stabil helt siden målingene startet i 2008. I 2016 uttrykker 80 % at de har stor eller svært stor tillitt til norske egg.
- Tilliten til at norske egg- og kjøttprodukter er tryggere enn utenlandske produkter er også stabilt høy. I 2015 mente 78 % at norske kjøttprodukter er tryggest, 84 % mener at norske kylling og kalkun produkter er tryggest og prosenten for egg er 85 %. Personer med høy inntekt mener i større grad at det er like trygt å spise utenlandske som norske produkter og kvinner har større tillit til at norske produkter er tryggere enn menn.

3.2.3 Volumutvikling på varegruppenivå

Tall fra Nielsen på varegruppenivå for området kjøtt og egg hittil i år (pr. uke 12, 2017) viser at totalmarkedet målt i verdi har hatt en nedgang på 2 prosent sammenlignet med samme periode i fjor. Tabell 3-1 nedenfor viser omsetningsutviklingen for noen sentrale produktgrupper så langt i år.

Tabell 3-1 viser verdi- og volumutvikling hittil i år (til og med uke 12 2017) med endring fra samme periode i fjor. Viktige varegrupper kjøtt / egg.[5]

Totalmarkedet hittil i år (uke 12)				
Varegruppe	**Verdi i 1 000 kr**	**Endring i %**	**Volum**	**Endring i %**
RENT KJØTT	809 774	-11,5 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.
DEIGER/FARSER	737 634	-0,7 %	7 837	-1,9 %
FERSK FJÆRKRE KATEGORI	731 244	7,4 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.
KJOETTPAALEGG FERSK	534 015	-4,9 %	3 131	1,0 %
FERSKE PØLSER	515 372	-5,9 %	7 695	-9,5 %
FORMET BEARBEIDET KJØTT	299 039	9,3 %	3 087	6,1 %
EGG	482 048	3,2 %	10 309	-6,7 %
SPEKEPOELSE	404 597	3,0 %	1 571	-0,6 %
SPEKEMAT	170 442	-6,6 %	493	-9,3 %
FERSK BACON/FLESK	236 941	-9,0 %	1 495	-4,3 %
FERSK POSTEI	107 977	3,2 %	900	1,6 %
DYPFRYST BEARB. KJØTT	87 314	-3,1 %	671	-6,9 %
Totalt	**5 116 395**	**-2,0 %**	**ikke tilgj.**	**ikke tilgj.**

Ferskt fjørfe har en oppgang på 7,4 prosent i verdi og egg har økt med 3,2 prosent. Spekepølser, formet/bearbeidet kjøtt og fersk postei har også hatt verdiøkning. Det har i en lang periode vært ferskt rent kjøtt som har vært vinnerne, men hittil i år er det ferskt bearbeidet kjøtt som kommer best ut. Ferskt rent kjøtt har hatt en betydelig nedgang i verdi på 11,5 prosent.

Ferske pølser, pålegg, spekemat og bacon har hatt en verdinedgang. Det er formet/bearbeidet kjøtt som har hatt størst økning i volum etterfulgt av fersk postei og pålegg. Alle øvrige varegrupper har hatt en volumnedgang hittil i år. Dette står litt i kontrast til trendene som fremkommer fra undersøkelser, hvor forbrukeren ønsker å spise mer rent kjøtt og mindre bearbeidede produkter. I henhold til trendene ville det vært naturlig å forvente en verdiøkning på etterspurte produkter som rent kjøtt og nedgang på bearbeidede produkter.

[5] Nielsen (2015).

3.2.4 Utvikling i Norske Mattrender[6]

Kjøttets tilstand 2016 gir god innsikt i forbrukernes holdninger til mat. Teksten nedenfor er basert på årets utgave av kjøttets tilstand fra Animalia. Noe av teksten er også hentet fra Nortura som baserer seg på Ipsos MMI og OEK.

Forbrukernes holdninger til mat strekker seg lengre enn til sunnhet og kalorier. Det inkluderer også temaer som klimabelastning, dyrevelferd i tillegg til egen helse. MatPrat gjennomførte høsten 2015 fire fokusgrupper der forbrukernes holdning til kjøtt ble undersøkt. Resultatet viste en endring i holdningen til bearbeidede kjøttprodukter og det kom frem at mange ønsket å begrense forbruket av bearbeidet kjøtt. Forklaringen til dette ligger i at bearbeidede produkter forbindes med høyt innhold av fett og salt. Dette samsvarer med funnene i IPSOS sin årlige nasjonale undersøkelse om folks matvaner og det blir tydelig at det er i ferd med å skje endringer. Ferdigmat topper listen over produkter man helst ikke vil spise for mye av. Når det gjelder enkelt produkter eller ingredienser kommer salt, fett og pølser høyt.

I fokusgruppene kom det frem at de minste barnene er veldig glad i bearbeidede kjøttprodukter, men at preferansen endrer seg ettersom de blir eldre. Da endres preferansen til kjøttprodukter med lavere grad av bearbeiding som oppfattes som sunnere. Tenåringsforeldre fortalte at de spiser mer variert enn når barnene var små og at de er mindre preget av tidsklemmen som gir mulighet til å lage mat fra bunnen av. For småbarnsforeldre var det motsatt ettersom barnene foretrekker bearbeide produkter, som farseprodukter og pølser, samt lite tid til matlaging. Dette medfører at denne gruppen spiser mer bearbeideprodukter enn ønsket. Om lag 75 prosent har satt ferdigmat på listen over produkter man helst ikke vil spise for mye av. Tett etterfulgt av fett og salt. Halvparten hadde satt opp pølser, mens kjøtt generelt hadde 19 prosent satt opp på denne listen. Andelen som har ført opp kjøtt har økt betydelig fra 2013 til 2015 med om lag 5 %. Det kommer frem at kostholdstrendene påvirker sunnhetsoppfattelsen på en grunnleggende måte som strekker seg over flere produktgrupper.

Videre er bearbeide kjøttprodukter også forbundet med økt risiko for livsstilssykdommer som bidrar ytterligere til å svekke omdømmet. I tillegg bryter denne typen kjøttprodukter forestillingen om naturlig mat. På den andre siden er det disse produktene man tyr til når man

[6] Kjøttets tilstand 2016, Animalia

ikke har tid eller mulighet til å lage middag fra bunnen av. Det er produkter som gjør at maten er raskt ferdig, god smak og matglede, samt det er noe alle liker.

Hva forbruker definerer som sunn eller riktig mat er preget av noe kunnskap og mye følelser. Begrepene som brukes er ofte ikke knyttet til kunnskapsbasert fakta, men til følelser eller verdier. Ett eksempel er ferdigmat vs. naturlig mat. Naturlig mat har i mange sammenhenger erstattet sunt og forbruker forbinder naturlig med sunnhet og bedre kvalitet. Ulike betydninger av naturlig mat finnes, men oppsummert blir det; "*Maten skal komme fra småprodusenter med minst mulig bearbeidingsgrad og være fri for kjemiske tilsetningsstoffer og rester av kjemiske midler brukt under produksjon*".

Når det gjelder hva som er viktig når man skal handle mat er ferskhet, naturlige råvarer, sunnhet og lav pris de aspektene som oftest trekkes frem. På topp tre er maten; er fersk/frisk, ser innbydende eller godt ut og lav pris. Produsert i Norge kommer på 4. plass etter lav pris. På bunnen finner en merket med fairtrade, nytt og spennende og kolesterol innhold.

Driverne for denne utviklingen er sunnhet og samvittighet og den forsterkes. Det skal spises mat som er bra for oss, som gir helsegevinster og unngå mat som fører til sykdom og redusert livskvalitet. I tillegg ser en at det er en utvikling mot et mer helhetlig helseperspektiv hos forbruker hvor en i større grad inkluderer både fysisk og psykisk helse. I tillegg blir faktorer som dyrevelferd og miljø inkludert. Maten skal være bra for oss, produksjonsdyrene og miljøet. Ett problem med denne vide definisjonen på sunnhet er at det blir vanskelig for forbrukerne å prosessere all informasjon og ta valg. Dette blir spesielt fremtredende når det er massivt med informasjon og gjerne motstriden informasjon. Det finnes mye informasjon fra aktører med kommersielle interesse og aktører uten kompetanse i tillegg til faglig godt begrunnet informasjon. Dette blir forvirrende for forbrukerne og de må gjerne velge hva som er viktigst for dem og hvilke informasjon de ønsker å sette sin lit til.

Til tross for mange motstridene kostholdsråd er det enighet blant forbrukerne om hva som oppfattes som usunt; produkter med mye fett, salt, sukker og høyt kaloriinnhold. Det som er nytt og verdt å merke seg er at rødt kjøtt langt på vei har fått en posisjon som usunt. Da er det ikke bare knyttet til egen helse, men også miljø og klima. Det er i undersøkelser gjennomført i 2016 av Food and Health, Nordic report 2016 og i MatPrats kvalitative undersøkelser fremtredende enighet blant forbrukere om at man bør begrense inntaket av kjøtt.

Videre kommer det frem i undersøkelser at både kylling og svin i tillegg til storfe er i ferd med å få usunt-stempelet hos forbrukerne. Det er først og fremst storfe som oppfattes som rødt kjøtt med tanke på helsemyndigheten har advart mot for høyt inntak av rødt kjøtt og klima utslipp. Lam og svin oppfattes noe annerledes. Det ser ut til at lam ikke er knyttet til den negative oppfattelsen av rødt kjøtt, men for svin er det andre utfordringer knyttet til at svin oppfattes som fet mat og assosieres med bearbeidede produkter som pølser og bacon. Når det gjelder hvitkjøtt er det først og fremst knyttet negative assosiasjoner til antibiotika bruk og multiresistente bakterier. Det er dette som gjør at kylling har mistet noen av sitt sunnhetsstempel. Kylling skårer også dårligere på dyrevelferd hos forbrukerne.

Det kommer til syne en skepsis mot industri og industri produksjons. Forbrukeren er skeptisk til alt som er stort og komplisert i motsetning til det som er lite, enkelt og oversiktlig. Deltagerne i fokusgruppen etterlyste åpenhet i verdikjeden hos kjøttbransjen. Produsentene må i større grad en tidligere gjøre forbrukerne trygge både på kvalitet, helse og etikk.

Figur 3-4 viser oversikt over de 5 megatrendene som påvirker forbrukerne nå.

Figur 3-4 viser oversikt over hovedtrender. Dette er en sammenstilling fra flere ulike kilder, men blant annet spisefakta og OEK. Det er sprikende trender i fra økt fokus på EMV varer for å spare penger til økt bruk av penger på mat gjennom lokale råvarer, bærekraft, etikk og miljø. Kanskje den største trend endringen innen mat er at vi nå også viser hvem vi er og hva

vi står for gjennom mat i tillegg til valg bosted, innredning, bil og klesstil. Det er blitt viktig for oss at maten reflekterer våre verdier og holdninger. Dette kommer til syne gjennom trender som at vi ønsker å spise sunnere gjennom å minimere konsumet av bearbeidet mat og lage mat fra bunnen av. Samtidig er trenden med lettvinthet fortsatt viktig, men den har tatt en ny form fra ferdig middag og halvfabrikata til matkasser. Istedenfor å spare på tiden en bruker på matlaging, sparer en tiden en brukte tidligere på å planlegge middag og handle inn. Videre er interessen for norskprodusert, lokale produkter, miljøpåvirkning, bærekraft og matsvinn stor.

3.3 Import og internasjonale betingelser, grensehandel

Importvernet setter begrensninger på framtidig pris og/eller volumvekst for enkelte produkter og varegrupper.

Importkvoter med lav eller ingen toll påvirker norsk prisdannelse og volum allerede i dag. For storfe påvirkes markedet av at import ved redusert toll er kommet inn til lavere pris enn norsk pris. Den nye Artikkel 19-avtalen påvirker handlingsrommet for utviklingen av norsk produksjon av storfe.

Import av egg/kjøtt til Norge kan grupperes i tre/fire hovedgrupper:

- Import innenfor fastsatte kvoter med redusert eller ingen toll,
- Import til full toll
- Import til administrativt nedsatt tollsats i perioder
- Grensehandel.

3.3.1 Importvernet er avgjørende for norsk produksjon av kjøtt og egg

I Statsbudsjettet for 2013, framlagt høsten 2012, ble det foreslått prosenttoll for biffer og fileter av storfe og for hele og halve skrotter av sau/lam. Dette ble vedtatt med virkning fra 1. januar 2013. Det økte mulighetsrommet for nasjonal prising.

Tabell 3-2 viser oversikt over tollvernet for kjøtt og egg. Det er ordinær toll og priser på kvantum som er importert ved tidspunkt for oppdatering av tabellen som er vist i tabellen. Storfe helt slakt kan importeres til full toll til en pris bare 4 prosent over norsk pris og er dermed i faresonen med tanke på å ha et effektivt tollvern. Storfe indrefilet og skrotter av lam har god tollbeskyttelse, mens det for de øvrige er begrenset med handlingsrom for prisøkning. For svin indrefilet og kyllingfilet fryst er det svakt tollvern.

Tabell 3-2 viser oversikt over tollvernet for storfe, Svin, Lam, Kylling og Egg.

Produkt	Norsk pris kr. Pr kg.	Norsk pris = 100	EU/VM-pris* i % av norsk		Anvendt toll i % el. Kr/kg EU el. GSP		Importpris + toll i % av norsk pris. Tall > 100 gir prisvern	
Storfe skrotter*	59,90	100	EU	63 %	EU	62,08 kr	Krone	104 %
Storfe indrefilet	303,00	100	EU	55 %	EU	539,52 kr	Prosent	178 %
Svin, skrotter	32,20	100	EU	42 %	EU	38,24 kr	Krone	119 %
Svin, indrefilet	133,70	100	EU	32 %	EU	108,2 kr	Krone	81 %
Lam, skrotter	66,90	100	EU	63 %	EU	223,28 kr	Prosent	334 %
Lammelår	100,70	100	EU	54 %	EU	139,15 kr	Krone	138 %
Kyllingfilet fryst	98,30	100	EU	27 %	EU	93,08 kr	Krone	95 %
Kyllingfilet fersk	98,30	100	EU	28 %	EU	128,83 kr	Krone	131 %
Konsumegg	16,20	100	EU	64 %	EU	22,88 kr	Krone	141 %

3.3.2 Artikkel 19[7]

Artikkel 19 er ferdig forhandlet og resultatet er økt kvote for storfe, kylling og ny kvote for ribbeimport på gris i desember. Den nye avtalen trer formelt i kraft når den er godkjent av begge parter. Ved forrige avtale tok dette nesten 2 år for EUs del.

EUs kvote for storfekjøtt økes med 1.600 tonn til 2.500 tonn. EU har fått en ny kvote for eksport av ribbe på 300 tonn. Kvoten er tidsbegrenset til desember og det er en tollsats innenfor kvoten (15 kr/kg). Det er i tillegg gitt en begrenset økning av eksisterende importkvoter for noen produkter (kylling, skinke, pølse, andebryst, salat til industri, grønne potteplanter). Samlet sett økes importkvotene for kjøttprodukter med 2.550 tonn. Det er ikke gitt konsesjoner til EU for kjøtt av sau/lam.

For ost økes den tollfrie importkvoten med 1.200 tonn til 8.400 tonn. Storparten av økningen (700 tonn) skal fordeles på auksjon.

For Norge innebærer forhandlingsresultatet at det inn til EU blir etablert tollfrie kvoter eller tollfrihet for eksport av noen produkter vi allerede eksporterer i dag eller der næringsmiddelindustrien har konkrete eksportplaner.

[7] Landbruks og matdepartementet, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-og-eu-enige-om-artikkel-19-avtale/id2548843/, 11.04.2017

3.3.3 Kjøtt er en viktig vare i grensehandelen

Nordmenn handlet for 13,8 milliarder kroner på dagsturer til utlandet i 2016. Dette er en reduksjon på 275 millioner eller 2 prosent fra 2015[8]. Nedgangen på 2 prosent er imidlertid godt innenfor usikkerhetsmarginen, noe som betyr at en skal være forsiktig med å tolke tallene i retning av at det har vært en nedgang i grensehandelen. Antall dagsturer gikk opp med 2 prosent, fra 7,5 til 7,7 millioner turer, i den samme perioden.

Det er i Strømstad nordmenn legger igjen mest penger når de tar seg dagsturer over grensen, 7,4 milliarder eller 53,3 prosent av handlebeløpet i 2016 ble brukt der. Nordmenn brukte 2,1 milliarder i Charlottenberg og 700 millioner i Töcksfors, henholdsvis 15,0 og 5,3 prosent av det totale handlebeløpet

Figur 3-5 viser oversikt over hva nordmenn handler på grensen. Figuren er fra artikkel fra SSB i 2011, hvor de har undersøkt dette. Det handles mest mat på grensen etterfulgt av mineralvann, alkohol og tobakk. Når det gjelder matvarer vet en at kjøtt er en attraktiv vare når det gjelder grensehandel.

Figur 3-5 viser oversikt over grensehandel etter varegrupper fra 2010.[9]

[8] SSB; http://ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/statistikker/grensehandel, 11.04.2016
[9] SSB artikkel; Mest mat i handlevognen http://ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/artikler-og-publikasjoner/mest-mat-i-handlekurven,12.07.2011.

Figur 3-6 viser en oversikt over prisnivåindekser for matvarer, drikke og tobakk i noen utvalgte land. Det er alkohol og tobakk som har desidert størst prisforskjell i forhold til Sverige og Danmark, men mat inkludert kjøtt er billigere i Sverige og Danmark. Spørsmålet er om det er tobakk og alkohol som er driveren for å dra på grensehandling og når en først er der kjøper en mat i tillegg fordi det er billig. Eller om det er billig mat som er driveren for å dra på harrytur.

	Norge	Sverige	Danmark	Finland	Island	Tyskland	Polen
Matvarer	158,1	124,9	142,3	118,9	131,6	103,8	61,2
Brød og kornprodukter	149,5	130,1	161,3	124,8	135,6	100,6	60,9
Kjøtt	156,5	130,3	136,1	123,9	138,6	116,4	54,1
Fisk	116,9	115,4	130,0	110,7	108,6	109,9	64,5
Melk, ost og egg	175,9	115,8	127,6	118,1	139,4	91,2	64,8
Matoljer og – fett	145,5	127,8	148,0	94,7	103,7	102,8	73,9
Frukt, grønnsaker og potet	155,2	136,2	132,9	126,6	129,4	111,4	61,6
Andre matvarer	179,8	118,4	170,4	114,5	141,3	96,5	66,9
Alkoholfrie drikkevarer	181,4	112,9	167,7	123,9	114,9	101,0	77,8
Alkoholholdige drikkevarer	249,5	141,4	138,2	172,1	225,6	83,8	84,9
Tobakk	220,2	118,4	106,0	99,5	147,3	100,9	61,7
Mat og alkoholfrie drikkevarer	160,3	123,5	144,7	119,4	129,7	103,4	62,6
Sum privat konsum[1)]	137,0	121,0	137,0	120,0	125,0	100,0	55,0

Figur 3-6 viser oversikt over prisnivåindekser for matvarer, drikkevarer og tobakk i utvalgte land for 2015. EU28=100[10]

3.3.4 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt[11]

Etter noen år med produksjonsøkning for kjøtt og spesielt fjørfekjøtt, så veksten i den globale kjøttproduksjonen ut til å bremse opp i 2016. Sterk nedgang i produksjonen av svine- og fjørfekjøtt i Kina og storfekjøtt i Australia trakk ned den samlede globale produksjonsveksten. Prognoser fra FAO viser at verdens kjøttproduksjon økte med 600 000 tonn, til 319,8 mill.tonn. FAO anslår at produksjonen i verden utenom Kina og Australia økte med 1,4 prosent.

Verdensmarked prisene har gått kraftig ned siden toppåret 2014. Prisene lå på ett relativt lavt nivå ved inngangen til 2016. FAOs prisindeks for kjøtt viser at verdensmarkedprisene på

[10] Tabell hentet i fra Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontrollen 2017

[11] Der annet ikke er oppgitt, så er informasjonen i dette avsnittet hentet fra Landbruksdirektoratets rapport "Omverdenrapport 2016; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri", utgitt februar 2017, samt tidligere års utgaver.

fjørfe-, småfe- og svinekjøtt økte markant fra april til august, mens de internasjonale prisene på storfekjøtt hadde en roligere utvikling. I desember lå FAOs prisindeks 7 prosent under snittverdien for 2015.

I 2015 falt handelen med kjøtt, men dette endret seg i 2016. FAOs prognose fra oktober 2016 viser at om lag 31 mill. tonn kjøtt krysset landegrensene. Dette var om lag 10 prosent av den samlede kjøttproduksjonen og en økning på om lag 4 prosent fra året før. Sterk etterspørsel fra Kina drev handelsveksten, mens Brasil og EU var blant dem som økte eksporten.

De siste ti årene har det vært en sterk vekst i fjørfeproduksjonen på verdensbasis og det kjøttslaget som har hatt sterkest vekst, mens den grovfôrbaserte, arealkrevende produksjonen av storfe- og småfekjøtt har stagnert. Den samlede globale produksjonen av kjøtt har økt nærmere 20 prosent det siste tiåret, men vekstraten ser ut til å bli noe lavere i årene som kommer. OECD FAO anslår at verdens kjøttproduksjon vil øke med 16 prosent i perioden 2016-2025, sammenliknet med gjennomsnittsperioden 2013-2015. Mer intensiv bruk av protein i fôr ser ut til å bli den viktigste driveren i produksjonsveksten, som i hovedsak vil finne sted i utviklingsland.

FAOs kjøttprisindeks[12]

FAOs indeks for kjøttpriser (sort graf i figur 3-7) har økt med 1,2 prosent fra februar til mars i år, men på tross av en liten øking er kjøttprisen 12 prosent lavere enn i mars i fjor. Det har vært en nedgang siste året målt fra mars til mars på 4,22 prosent for kjøtt. Det er svinekjøtt som har hatt lavest pris fall på -0,65 prosent, mens sau/lamme-kjøtt har hatt en prisøkning på 1,66 prosent. Men mars er påskemåned og sesong for lam som kan påvirke prisøkning i denne måneden. Fjørfe- og storfekjøtt har falt henholdsvis 5,54 og 6,39 prosent.

[12] http://www.fao.org/economic/est/est-commodities/meat/en/, 10.04.2017

Figur 3-7 FAOs kjøttprisindeks

Sett over en 10 års periode, så har svin hatt den svakeste prisutviklingen, mens storfe har hatt kraftigst prisvekst. Prisoppgangen fram mot juli 2014 var i stor grad drevet av økte priser på nettopp storfe.

4 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

4.1 Marked og pris – prognoser

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosen som legges til grunn ble lagt fram 3. mai 2017.

Hovedtrekkene i prognosene for 2017 er: Fortsatt svært krevende markedssituasjon for sau og lam. Noe overskudd også for gris og egg, men håndterbart med tilgjengelige virkemidler. Det prognoseres fortsatt underdekning av storfe.

4.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet var i 2016 preget av stort overskudd av sau/lam og gris.

Tabell 4-1 nedenfor viser salgsproduksjon og salg av kjøtt og egg i 2016.

Tabell 4-1 Prognose for total produksjon og salg av kjøtt og egg i 2016

	Salgs-produksjon		Import-kvoter	Engrossalg		Balanse	Adm. og annen import	Markeds-dekning inkl. adm.import
	Tonn	%		Tonn	%			
Storfe/kalv	81 350	103	7 570 1)	104 500	101	-15 600	15 600	0
Sau/lam	25 400	102	929 2)	24 550	96	1 800		-
Gris	137 400	102	1 501 3)	136 600	100	2 300		-
Egg	61 500	101	698 4)	62 300	103	-100		-

1) Omfatter bl.a. SACU-import på 4.906 tonn storfekjøtt omregnet m/ben samt WTO-, EU- og GSP-kvote.
2) Fra Island: 547 tonn. WTO-kvote på 206 tonn og 185 tonn SACU m/ben.
3) Spekk utgjør 715 tonn og 786 tonn av WTO/EU-kvoter.
4) Import på 698 tonn. (WTO-kvote på 1.295 tonn og EU-kvote på 290 tonn skallegg).

Totalmarkedet for kjøtt og egg var i 2016 preget av stort overskudd av sau/lam og gris. Hele eksportkvoten på nærmere 1.900 tonn svinekjøtt ble benyttet, og det ble gjennomført tiltak for å sikre norsk ribbe til jul. Eggmarkedet var i balanse i 2016. For storfe var det åpning for import med administrert tollnedsettelse store deler av året. Det var ikke tollnedsettelse for import av sideflesk/ribbe i 2016. Detaljer for hvert dyreslag følger i senere kapitler.

4.1.2 Prognosen for 2017 viser fortsatt stort overskudd av sau/lam.

Vurderingene av **markedsutsiktene** bygger på prognoser for kjøttproduksjon og engrossalg, justert for import. Tabell *4-2* viser prognosen for 2017.

Tabell 4-2 Prognose for 2017 per 3. mai 2017.

	Salgsproduksjon		Import-kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	%		tonn	%	
Storfe/kalv	83 400	103	7 570 1)	102 300	98	-11 400
Sau/lam	26 100	103	1 006 2)	25 900	105	1 200
Gris	136 700	100	1 500 3)	137 300	101	900
Egg	63 200	103	290 4)	62 800	101	650

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO- kvoten på 1084 tonn, EU-kvote på 900 tonn og GSP-kvote på 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.
2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 200 tonn SACU m/ben.
3) Inkludert spekk på 750 tonn og 150 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvote på 600 tonn.
4) Forutsetter i prognosen inntak av EU-kvoten på 290 tonn egg.

Fortsatt svært krevende markedssituasjon for sau og lam. Noe overdekning også av gris og egg, mens det for storfe ventes fortsatt underdekning i 2017.

Se kap. 5, 6 og 7 for nærmere beskrivelse og analyse av den enkelte varegruppe.

4.2 Prisdannelsen for kjøtt og egg

Storfe har hatt en underdekning og en positiv utvikling i engros- og avregningspriser. Det har så langt ikke medført at produksjonen har økt så mye at det dekker markedet, og det er derfor nødvendig å benytte prissetting til å stimulere til økt produksjon.

For produksjoner preget av overskudd må man i prissettingen ta hensyn til produsentenes behov for å dekke kostander, samt vederlag til arbeid og egenkapital, men samtidig må prissettingen gjennomføres slik at det ikke stimuleres til økt produksjon.

4.2.1 Engrospris

Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes av markedsregulator med sikte på at en i gjennomsnitt for året (prisperioden) oppnår målpris eller gjennomsnittlig planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for egg og kjøtt. Engrosprisen danner utgangspunkt for prisen både forover og bakover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

4.2.2 Avregningspris

Avregningsprisen til bonde (Norturas produsenter) avledes av engrosprisen via "Nettonoteringen". Nettonoteringen er en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for helt slakt /egg. Verdi av andre produkter fra slaktet som for eksempel hud, skinn og innmat legges til engrosprisen, mens kostnader ved slakting inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Når enkeltelementer i kalkylen endres, endres dermed også avregningsprisen.

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging for kjøtt:

Notert engrospris
- Kjøttkontrollavgift
- Forskningsavgift

= Engrospris justert for offentlige avgifter *)
+ Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull)
- Slaktekostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.)
- Omsetningsavgift

= Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Nortura
+ Norturatillegg
+ Eventuell etterbetaling

=Utbetalingspris til produsent

I tillegg kommer grunntilskudd (sau/lam og geit/kje), kvalitetstilskudd for storfe og sonedifferensiert distriktstilskudd
*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Nettonoteringen for egg er litt annerledes enn den for kjøtt:

Engrospris
- Forskningsavgift
= Engrospris justert for offentlige avgifter *)
- Sorteringskostnader
- Inntransportkostnader
- Finansiering av plastbrett
- Omsetningsavgift
= **avregningspris egg fra Nortura**
+ Kvantumstillegg
= Utbetalings pris til produsent

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Figur 4-1 viser utviklingen i gjennomsnittlig utbetalingspris for kjøtt, egg og melk fra 2000 til 2016[13].

Figur 4-1 viser utvikling i utbetalingspris (avregningspris) til bonde for ulike husdyrprodukter

[13] BFJ - Totalkalkylen 2017

Utviklingen i utbetalingspris for storfe og lam har vært betydelig sterkere enn for de øvrige husdyrproduktene, men lam har hatt en prisnedgang i 2016 på grunn av overproduksjon av lam. Gris har økt noe igjen i 2014 og 2015, da markedssituasjonen bedret seg etter flere år med produksjonsoverskudd. For 2016 holdt prisen seg relativt stabil for gris.

4.3 Prisene i forbrukermarkedet

Prisutviklingen i forbrukermarkedet gjenspeiler ofte ikke utviklingen i engrospris. Prisøkninger på engrosnivå overveltes ufullstendig videre i verdikjeden. På sikt er det likevel prisuttaket i forbrukermarkedet som skal dekke kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Det siste året målt i fra mars har det vært en positiv utvikling i pris i forbrukermarkedet for alle dyreslag utenom for lam og fjørfe som har hatt en nedgang på 8,88 og 1,93 prosent.

Det har vært en omlegging av KPI indeksen i år med bytte av referanseår fra 1998 til 2015. Dermed er 2015=100 fremover og grafene ser annerledes ut ettersom en sammenlikner prisutviklingen med 2015 hele veien. Det som kommer tydelig frem og som har vært en trend er at prisutviklingen er veldig lik for alle varegrupper innenfor mat og drikke. Det blir mindre og mindre forskjell på prisutviklingen for de ulike varegruppene.

KPI økte med 2,44 prosent fra mars 2016 til mars 2017. Matvareprisene steg med 3,03 prosent de siste tolv månedene. Meierivarer og kjøtt økte i pris med henholdsvis 1,09 prosent og 0,1 prosent, mens det var en økning for egg med 13,99 prosent[14]. Prisøkningen på egg må sees i sammenheng med priskrig på egg før påsken i fjor og dermed er ikke den store prisøkningen reell. Når en ser på tolvmåndersendringen fra februar er prisøkningen 0,8 prosent som gjenspeiler bedre den reelle prisøkningen på egg.

Det er prisuttaket i forbrukermarkedet, i dagligvare, storkjøkken eller KBS[15], som i sum skal gi dekning av kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Sisteleddet står likevel fritt til å sette forbrukerprisen. Dette er grunnen til at butikker i perioder tilbyr enkeltvarer som ligger betydelig under produksjonskostnaden. Dette gjelder spesielt produkter fra lam som er sesongvare, som fårikålkjøtt, men vi har også sett "ribbekrig" på gris fram mot julesesongen. Langvarige kampanjer og priskriger på populære varer, kan medføre at forbrukerne venner seg til et kunstig lavt prisnivå. Det er risiko for at dette kan forplante seg og påvirke prisuttaket bakover i verdikjeden.

[14] http://ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/kpi, 21.09.2016
[15] KBS= kiosk og bensinstasjoner

Figur 4-2[16] viser prisindeksen for matvarer og matvaregrupper for perioden 1998 – mars 2017, med 2015 som referanseår. Figuren viser at alle varegrupper har hatt en prisøkning som følger den generelle prisøkningen utenom kjøtt. Prisen for kjøtt har ikke økt i perioden, men har hatt noe variasjon i prisnivå. I 2011 falt prisen for kjøtt ned til samme nivå som de øvrige varegruppene.

Figur 4-2 viser utvikling i matvareprisindekser.

Figur 4-3 under viser utviklingen i forbrukerpriser for kjøttvarer og egg siden 2006[17]. Indeksene for storfe, lam, svin og fjørfe dekker produkter av rent kjøtt, som biffer og fileter. Indeksen for" kjøttdeig etc." dekker bearbeidede kjøttvarer, som kjøttdeiger, kjøttkaker mv. Indeksen består av bearbeidede kjøttvarer fra flere dyreslag, men storfe veier klart tyngst i indeksen.

[16] SSB data hentet fra NILF, http://www.nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_hovedgrupper_av_matvarer-tabell, 24.04.2017

[17] http://www.nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_hovedgrupper_av_matvarer-tabell, 24.04.2017

Figur 4-3 viser konsumprisutvikling for kjøtt, egg og fisk

Det har vært en moderat prisutvikling på alle grupper det siste rullerende året. I perioden har det vært sterkere prisutvikling for biffer og fileter av storfe, fisk og egg enn for de øvrige varegruppene. Figuren viser at det har vært en negativ prisutvikling for lam, fjørfe, svin og kjøttdeig etc. i perioden[18].

Se kapitel 5, 6 og 7 for en nærmere beskrivelse av priser og prisfastsettelse for hhv storfe, sau/lam og egg.

[18] Det er metodiske utfordringer mht utvalg for indeksen for lam. Tallene på aggregert nivå kan derfor være noe misvisende.

3.1 Norsk næringsmiddelindustri

Matindustrien har hatt en positiv utvikling fra 2014-2015 for omsetning, bearbeidingsverdi og sysselsetting. Matindustrien er mindre følsom for konjunkturer enn andre bransjer, men samtidig foregår det en stor teknologisk utvikling som krever utdanning og kompetanse.

4.3.1 Nøkkeltall for mat industrien[19]

Utviklingstrekkene i matindustrien i 2015 er vist i Tabell 4-3 og bransjer. Norsk matindustri hadde en positiv utvikling i 2015, hvor nøkkeltall for omsetning (+6%), bearbeidingsverdi (+4,8%) og sysselsetting (+1,5%) viser en økning fra året før. Det var en økning i antall bedrifter på 5 prosent. Det er tydelige variasjoner mellom bransjer og foretak som kommer til syne når man ser på for eksempel matindustriens vekst fra 2014-2015 på 6 prosent, mens sjømatbransjen vokste 21,8 % fra 2013-2014.

Tabell 4-3 viser nøkkeltall for matindustrien for 2015.

2015 tall	Verdi/Antall
Omsetning	214,5 mrd.kroner
Bearbeidingsverdi	49,0 mrd. kroner
Sysselsetting	48 995 personer
Antall bedrifter	2 100 bedrifter
Brutto Investering	5,9 mrd.kroner
Lønnskostnader*	24,7 mrd.kroner
FOU*	734,6 mill. kr
Totalt konsum**	245,5 mrd.kroner
Avgifter minus tilskudd	7,4 mrd.kroner

** er 2014 tall og ** er inkl. alkoholholdige drikkevarer*

[19] NIBIO, Mat og industri 2016.

Figur 4-4 viser vekst i omsetning fra 2013-2014 for ulike bransjer.

Norsk matindustri er mindre følsom for konjunktursvingninger enn andre bransjer, men det skjer en kraftig automatisering. På tross av dette opprettholdes antall sysselsatte og det er relativt stabilt. Bedriftene i matindustrien er spredd ut over hele landet, fra små enkeltpersons foretak til hjørnesteinsbedrifter i lokalsamfunnene. I 2015 jobbet 22 prosent av de sysselsatte i norsk industri i matindustrien. Figur 4-5 viser at det er flest bedrifter og sysselsatte på det sentrale Østlandet og Rogaland/Hordaland. I Nord-Norge er det flere bedrifter enn i Rogaland/Hordaland, men færre sysselsatte som tyder på flere, men mindre foretak.

Figur 4-5 viser en oversikt over bedrifter, sysselsatte og produksjonsverdi i alle fylkene i 2014. Tallene er oppgitt som prosent.

Behov for kompetansen innen matindustrien styres av den teknologiske utviklingen som bidrar med krav til utdanning og kompetanse. Tilgangen på kompetent arbeidskraft har betydning for matindustriens verdiskapning og endrings- og omstillingsevne. Andelen av sysselsatte som har universitets-eller høyskoleutdannelse var 20 prosent i 2015. Andelen sysselsatte som var utenlandsk arbeidskraft var 28 prosent samme år.

Investeringene målt i bruttoinvesteringer i matindustrien økte fra 2013 til 2014 med 28,6 prosent, men falt med 15,6 prosent fra 2014-2015. Frem til 2010 var det stabil økende investeringstakt. Siden 2010 skiller sjømatindustrien og meierivareindustrien seg ut med høyest andel av bruttoinvesteringer. Figur 4-6 viser utviklingen i bruttoinvesteringer.

Figur 4-6 utviklingen i bruttoinvesteringer, indeks 2003=100.

5 Storfe

Prognosen per 3. mai 2017 viser et underskudd av storfe på ca. 11.400 tonn i 2017 etter at alle importkvotene er forutsatt utnyttet. Det var en periode på høsten i fjor med markedsdekning og 10 uker uten nedsatte tollsatser. Med unntak av en uke i februar 2017 har det vært nedsatt toll på storfekjøtt fra 22. november. I løpet av høsten kom det 21 tonn på reguleringslager.

Det er fortsatt rom for å øke norsk produksjon av storfekjøtt. Det registerets nå stor interesse for å etablere produksjon med ammeku og interesse for å utvide produksjonen hos eksisterende produsenter. Fra 2014 har det vært en netto økning i mordyrtallet ved at bestanden av ammeku har økt mer enn nedgangen i bestanden av melkeku og det prognoseres fortsatt vekst i løpet av 2017. Dette viser at summen av stimulering gjennom pris, tilskudd og andre tiltak de senere årene har hatt effekt og løftet økonomien til ett nivå som øker ammekubestanden. Det tilsier en at en må vise noe mer forsiktighet med tanke på prisøkninger framover for å sikre at den videre veksten skjer på en kontrollert måte.

Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på en del varianter av biff og filet som har sammenheng med at import kommer inn til lavere pris enn norsk nivå, både via tollkvoter og generelle tollnedsettelser. Det tilsier at det, til tross for stor underdekning av norsk storfe, er utfordrende å løfte pris.

Tollvernet for hele skrotter av storfe i form av ordinære tollsatser er svekket pga. økende prisforskjell mellom Norge og EU. Det er også med på å begrense mulighetene for prisvekst framover.

For å bidra til bedre markedsbalanse er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst. Derfor legges det opp til at de største prisøkningene gjennomføres i første halvår. Dette behovet er forsterket etter at ny telledato for storfe er satt til 1. oktober.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 60,00 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)).

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe videreføres med kr 60,00 per kg for andre halvår 2017.

5.1 Marked og priser

Underdekningen, etter inntak av de faste importkvotene, ble i 2016 på 15.600 tonn som ble dekket opp av import til nedsatte tollsatser. For 2017 viser prognosen per mai en underdekning på 11.400 tonn etter inntak av importkvotene. Det innebærer altså at underdekningen på storfe er redusert med mer enn 4000 tonn fra 2016-17. Men utsikter lenger frem i tid viser behov for fortsatt økt produksjon og prisingen må gjenspeile dette.

Industrimarkedet opplever et betydelig prispress på en del varianter av biff og filet som har sammenheng med at import kommer inn til lavere pris enn norsk nivå, både via tollkvoter og generelle tollnedsettelser.

Figur *5-1* viser utviklingen i produksjon inkl. importkvoter og engrossalg av storfe og kalv fra 2006. Som det fremgår av figuren har det de siste 10 årene vært en sammenhengende periode med underdekning av norsk storfe. Underdekningen var størst i 2015, og det forventes at noe mer av engrossalget dekkes opp av norsk produksjon i 2017.

Figur 5-1 Utvikling i produksjon inkl.kvoteimport og engrossalg av storfe/kalv siden 2006. Importkvoter 2017: SACU-4.921 tonn, WTO-1084 tonn, EU-900 tonn og GSP-kvote på 665. Til sammen 7.600 tonn.

5.1.1 Storfe 2016 – underdekning av norsk vare

Tilførslene økte med om lag 2.000 tonn – tilsvarende 2,5 % fra 2015, omtrent som prognosert ved starten på året. Det var god tilgang på godt grovfôr, og slaktevektene på okse økte med 7 kg fra året før. Også antall okser og kyr levert til slakt økte noe. Beregnet engrossalg av helt slakt økte med 1 %. Til sammen ga dette en underdekning av norskprodusert storfe og kvoteimport på om lag 15.600 tonn.

Med bare 3 tonn på reguleringslager ved inngangen til året var det åpning for import med administrative tollnedsettelser hele året, med unntak av 10 uker fra 13. september til og med

21. november. Denne perioden var markedet dekket opp med norsk storfe, og det ble lagt inn 21 tonn storfe på reguleringslager.

5.1.2 Storfe 2017 – prognosen viser fortsatt underdekning

Prognosen viser en ytterligere økning i tilførslene på 2.000 tonn i 2017. Slaktingen av okse er prognosert å øke ytterligere. Etter en stor økning i slaktevektene i 2016 forventes en fortsatt, men dog noe mindre, økning i oksevektene i 2017. En økning i kvalitetstilskuddet for de høyeste klassene kan bidra til det. Engrossalget av storfe prognoseres å reduseres med om lag 2 % fra 2016. Dette gir vel 4 000 tonn mindre importbehov enn i 2016; ca. 11.400 tonn i tillegg til de faste kvotene. Kvoteimport er på 7.570 tonn – dette inkluderer import fra SACU på 4.921 tonn, WTO-kvote på 1.084 tonn, GSP kvote på 665 tonn biffer og fileter og 900 tonn fra EU. Alle kvotene er omregnet til helt slakt, altså med ben.

I 2016 økte mordyrbestanden med nesten 2.000 til om lag 304.600 ved inngangen til 2017. Det forventes en fortsatt økning i mordyrtallet i løpet av 2017. Slaktingen av storfe er naturlig størst på høsten.

Figur 5-2 Slakting av storfe i landet per uke i 2016.

5.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 5-3 vises utvikling i PGE, prisuttak og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 18 i 1. halvår 2017.

Figur 5-3 viser utvikling i oppnådd engrospris, planlagt gjennomsnittlig engrospris og omsetningsavgift for storfe fra 2011 – 1. halvår 2017

Som det framgår av figuren har det vært en betydelig økning i engrosprisen. Avviket mellom planlagt gjennomsnittlig engrospris og beregnet prisuttak varierer mindre enn for lam (kapittel 5.3.2) hvor det er store sesongvariasjoner i leveransene.

5.1.4 Storfemarked i ubalanse gir prispress

Storfemarkedet er preget av underdekning for året under ett og stort behov for import. Samtidig er det stor ubalanse gjennom året med varierende grad av underdekning og det kan oppstå betydelige overskudd på høsten. Tilførslene er lave på våren og sommeren når etterspørselen er størst, mens det er slaktes mye storfe på høsten når etterspørselen er lavere. I den mest hektiske lammesesongen på høsten er det kapasitetsproblemer i industrien som tilsier at det er ønskelig med lavere tilførsler.

Til tross for at det er stor underdekning i markedet for norsk storfeslakt er det sterk priskonkurranse på enkelte varianter av skåret vare, der det tidvis oppnås priser som ligger langt under normal markedspris. Det skyldes i stor grad at storfe er blitt importert til priser langt under norsk pris. Importen utgjør om lag 20 prosent av innenlandsk forbruk. Når mye av importen kommer inn med lavere pris enn norsk vare, skaper det store forstyrrelser i det norske markedet.

Det er etablert betydelige importkvoter for storfe og disse utnyttes i hovedsak til å importere biffer og fileter, og til et prisnivå som ligger under norsk pris. I tillegg er det generelle tollnedsettelser på storfeslakt i store deler av året, i 2016 var det for eksempel bare 10 uker på høsten at det ikke var tollnedsettelse. Forutsetningen ved tollnedsettelse er at tollen skal settes slik at importen kommer inn til tilnærmet samme pris som norsk vare, Særlig det siste året har importen utviklet seg på en måte som dagens regelverk ikke fanger opp. Resultatet er at tollen er satt for lavt og mye av importen kommer inn til priser godt under norsk pris. Årsaken er at tollsatsen settes ut fra representantvaren ung okse, mens tollvarenummeret som tollnedsettelsen gjelder for omfatter alt storfe, også ku. Prisforskjellen mellom okse og ku er større i Europa enn i Norge og den varierer også mye mer enn hos oss. I perioder vil det være lønnsomt å importere ku, men det er forstyrrende for det norske markedet. Ulike løsninger har vært diskutert med myndighetene, for eksempel å splitte tolltariffen på ku og okse og sette ulike tollsatser, men foreløpig er en ikke i mål med dette.

Ved generelle tollnedsettelser er det ikke begrensning på kvantum som kan importeres i den perioden tollen er satt ned. I perioder hvor prisforholdene gjør det gunstige å importer er det lett at det hentes inn mer enn det som strengt tatt er behovet, noe som også med på å presse prisene i neste omgang.

Når markedet venner seg til at det tollnedsettelse så å si hele året, ligger forholdene til rette for å etablere mer permanente varestrømmer og dynamikk i markedet endres. Generelle tollnedsettelser er ment som en sikkerhetsventil for å sikre industrien råvarer når det er underdekning av norsk vare. Regelverket er ikke tilpasset en situasjon hvor ventilen blir stående åpen nærmest hele året. Med en annen fordeling av tilførslene av norsk storfe gjennom året kunne perioden med tollnedsettelse, og dermed også de negative virkningene

vært redusert. Bedre markedsdekning av norsk storfekjøtt vil uansett være den beste løsningen på lang sikt.

Ser vi bort fra den økte importen, er ubalansen mellom tilbud og etterspørsel for norsk storfe gjennom året også i seg selv hemmende for prisuttaket i markedet. Det er for lite norsk storfekjøtt å tilby når betalingsvilligheten i markedet er størst, og for lav betalingsvillighet når det er mye norsk storfekjøtt å tilby. Det er med på å trekke ned det gjennomsnittlig prisuttak og begrenser muligheten til å øke pris.

5.1.5 Omlegging av telledato er utfordrende for storfe

I år er telledato for storfe flyttet fra 1. august til 1. oktober. Det gir Nortura utfordringer både med hensyn til slaktekapasitet i en travel høstsesong og med markedsbetjeningen. Selv for storfe som har stor underdekning for året kan det oppstå betydelige overskudd på høsten når slaktingen er størst og etterspørselen minst. Dette blir forsterket av telledato 1. oktober. Nortura vil innrette prisløypa med tanke på å stimulere til mindre slakting av storfe i oktober. En vil legge opp en prisløype som gir toppris i løpet av juni. Denne prisen vil holde seg ut august. Deretter blir det en prisnedtrapping i løpet av september slik at produsentpris vil bli ca. kr 5 pr kg lavere fra 1. oktober.

Det er summen av endringer i engrospris, omsetningsavgift og ekstra avtaletillegg som vil gi prisløypa ut mot produsent.

5.1.6 Import av storfe må til for å dekke underskuddet i det norske markedet

Importvernet og internasjonale priser gir begrenset rom for prisøkning på grunn av fall i storfeprisene internasjonalt. Import er uansett nødvendig for å dekke markedet når året ses under ett, men det er sesongvariasjoner i både tilførsel og etterspørsel som må hensynstas både når man ber om tolladministrering og i selve prisfastsettingen. Enkelte stykningsdeler tåler begrenset med prisøkning selv med prosenttoll.

Totalimporten av storfe i 2016 var 21 499 tonn som var på om lag samme nivå som i fjor. Hittil i år har det vært importert 5 369 tonn storfekjøtt. Figur 5-4 viser den offisielle importen av ferskt og fryst storfekjøtt per måned fra januar 2014 – mars 2017.

Figur 5-4 Import av ferskt og fryst storfekjøtt (tollposisjon 0201 og 0202). Januar 2014 – mars 2017.

Importen til og med mars i år er 946 tonn lavere enn i samme periode i fjor. Det har vært administrert nedsatt tollsats i hele denne perioden. Lav dekningsgrad og tilnærmet tomt reguleringslager ved årets start har medført at Landbruksdirektoratet har administrert ned tollen for hele/halve skrotter hele perioden bortsett fra en uke.

Tabell 5-1 viser import av storfekjøtt for 2016 og perioden januar – mars 2017 per land og tollposisjon.

Tabell 5-1 Import av storfe per posisjon og land for 2016 og frem til og med mars 2017.

Radetiketter	FR	AU	BE	BR	BW	DE	DK	ES	FI	GB	IE	IS	IT	JP	LT	NA	NL	NZ	PL	SE	SZ	US	UY	Totalsum
2016																								
201 - Storfe, ferskt																								
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	64
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	15 753	43	-	116	-	-	-	-	-	372	-	20	-	-	-	-	-	-	16 304
2002 - forpart	-	-	-	-	-	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	203	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	203
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
3001 - biffer og fileter	-	-	-	42	1 458	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	1 351	-	-	-	0	144	-	202	3 198
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
201 - Storfe, ferskt Totalt	**0**	**-**	**-**	**42**	**1 458**	**16 054**	**43**	**0**	**116**	**-**	**0**	**-**	**0**	**-**	**401**	**1 351**	**20**	**-**	**-**	**0**	**144**	**-**	**202**	**19 834**
202 - Storfe, fryst																								
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2008 - andre kjøttstykker m bein	1	1	-	-	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	4
3001 - biffer og fileter	0	4	0	80	111	2	2	1	-	0	-	0	0	2	1	171	53	62	-	-	34	1	607	1 131
3009 - annet uten bein	1	0	10	0	79	6	-	-	-	-	4	-	-	-	2	19	12	13	54	4	323	-	4	530
202 - Storfe, fryst Totalt	**2**	**5**	**10**	**80**	**189**	**9**	**2**	**1**	**-**	**0**	**4**	**0**	**0**	**2**	**3**	**190**	**67**	**75**	**54**	**4**	**356**	**1**	**611**	**1 666**
2016 Totalt	**2**	**5**	**10**	**122**	**1 647**	**16 063**	**45**	**1**	**116**	**0**	**4**	**0**	**1**	**2**	**404**	**1 542**	**87**	**75**	**54**	**4**	**501**	**1**	**813**	**21 499**
2017																								
201 - Storfe, ferskt																								
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	138	-	-	-	-	-	-	-	-	138
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	4 180	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4 180
2002 - forpart	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
3001 - biffer og fileter	-	-	-	-	202	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	304	1	-	-	3	24	-	53	587
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	0
201 - Storfe, ferskt Totalt	**-**	**-**	**-**	**-**	**202**	**4 242**	**-**	**0**	**-**	**-**	**-**	**-**	**0**	**-**	**138**	**304**	**1**	**-**	**-**	**3**	**24**	**-**	**53**	**4 966**
202 - Storfe, fryst																								
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	0	-	2
3001 - biffer og fileter	0	0	-	6	-	-	0	1	-	-	-	-	0	1	1	10	21	18	-	1	39	2	79	180
3009 - annet uten bein	0	-	16	-	-	2	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	13	5	0	-	165	-	8	219
202 - Storfe, fryst Totalt	**0**	**0**	**16**	**6**	**-**	**3**	**0**	**1**	**-**	**-**	**10**	**-**	**0**	**1**	**1**	**10**	**37**	**23**	**0**	**1**	**204**	**3**	**87**	**403**
2017 Totalt	**0**	**0**	**16**	**6**	**202**	**4 245**	**0**	**1**	**-**	**-**	**10**	**-**	**0**	**1**	**138**	**314**	**37**	**23**	**0**	**4**	**228**	**3**	**140**	**5 369**

Så langt i år er det importert mest fra Tyskland som er det absolutt viktigste eksportlandet. Det har også blitt importert en del biffer og fileter fra Botswana, Swaziland og Namibia innenfor de tollfrie kvotene[20].

5.1.7 Internasjonale priser for stykningsdeler begrenser prisvekst på norsk storfe

Internasjonale storfepriser lå på et historisk høyt nivå i 2014 og fikk et stort prisfall i 2015. Med begrenset global produksjonsvekst og oppbygging av storfebestanden i store produsentland økte verdensmarkedsprisene i 2016. Imidlertid bidro en sterk nasjonal produksjonsvekst og redusert importbehov i USA til å dempe prisøkningen på verdensmarkedet. Storfeprisene som inngår i FAOs prisindeks for kjøtt økte med 4,3 prosent i perioden april- september. I Eu hadde storfeprisene en nedadgående tendens første halvår 2016 som følge av at flere kyr ble slaktet. Figur 5-5 viser prisutviklingen i produsentprisene for storfekjøtt i Tyskland, USA, Brasil samt Norge[21].

[20] Se grunnlagsdokument 2. halvår 2016 for oversikt over tollkvotene.

[21] Prisene er ikke direkte sammenlignbare med norske priser, men "oppgjørspris til bonde" blir det nærmeste norske sammenligningsgrunnlaget. Fra Landbruksdirektoratets *Omverdensrapport 2016.*

Figur 5-5 Prisutvikling storfekjøtt 2011 -2016 (US$ per tonn) og kroner/kg.

Etter omleggingen av tollvernet har man tatt ut mer av prisøkningen på hele slakt på stykningsdeler av høy kvalitet, dvs. på biffer, fileter, mørbrad mm. Figur 5-6 viser utviklingen i internasjonale priser for enkelte stykningsdeler[22].

Figur 5-6 viser utviklingen i internasjonale priser for et utvalg stykningsdeler av storfe

[22] Prisene er hentet inn av NoriDane Danmark på forespørsel fra Nortura.

Figuren viser utvikling de siste to årene. Indrefileten har økt mest i pris, men i inneværende år har prisen falt noe. De øvrige biffene og filetene følger prisutviklingen for indrefilet, men gjerne med noe mer moderate prisendringer. I perioden har prisen på sorteringer vært relativt stabil.

Prisene som er brukt er priser på et gitt tidspunkt og for en spesifikk opprinnelse, men prisene kan varieres mye gjennom året og mellom lik vare med ulik opprinnelse. Det er derfor svært vanskelig å etablere eller stadfeste en verdensmarkedspris.

5.1.8 Tilførsler av storfe i EU økes betydelig pga. omstilling i melkesektoren[23]

I 2016 økte Eu sin storfekjøttproduksjon ned 2,3 prosent til 7,9 mill. tonn. Største økningen kom i Polen og Romania som til sammen produserte totalt 39 000 tonn mer. Økningen kommer hovedsakelig fra omlegging fra melkeproduksjon til kjøttproduksjon og en høyere slakting av kuer og kviger. For okser og kastrater var det en svak nedgang på 0,9 prosent.

Storfekjøttproduksjonen er forventet å øke ytterligere i 2017, men noe svakere enn i 2016. Det er estimert en økning på 1,2 prosent. Selv om den totale storfebestanden øker ligger det ett relativt stort potensiale i økning av kjøttproduksjonen. Omstruktureringen av melkeproduksjon pågår fremdeles og det vil fortsatt være høy slakting av kuer og kviger. Det forventes en nedgang på 1,7 prosent i 2018 etter fire år med moderat økning i melkeproduksjonen. Nivået av nedgangen er vanskelig å forutsi fordi en ikke vet når det snur eller stabiliserer seg og hastigheten på denne prosessen. Omstillingen kan også spre seg utover to år med en saktere nedgang. Uansett er driveren produktivitetsutviklingen i melkesektoren på mellomlang sikt.

Storfekjøtteksporten fra EU endte i 2016 på 244 000 tonn som er en økning på 18 prosent. Sterk etterspørsel spesielt fra Kina gav muligheter til å eksportere til relativt høye priser. Tyrkia introduserte i løpet av sommeren en kvote (TRQ) for EU-import på 5 000 tonn kjøtt.

[23] EU kommisjonen (2017) *Short Term Outlook for EU arable crops, dairy and meat markeds in 2017 og 2018* https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2017-03_en.pdf

Dette begrenser eksporten til Tyrkia som var 20 000 tonn året før. Men eksport til øvrige markeder hadde en stor økning for frossen (+14%) og kjølt (+33%) storfekjøtt. For 2017 er utsiktene positive med en forventet økning på 5 prosent fordi EU har fått tilgang til nye nisjemarkeder etter oppheving av forbud på grunn av bovine spongiform encephalopathy.

Importen av storfekjøtt til EU har holdt seg forutsigbar med 2 prosent økning. Brasil økte mest og det viser deres konkurranseevne og lavere nasjonalt forbruk. Det er forventet at importen til EU øker med 3 prosent i 2017 på grunn av større tilførsler til verdensmarkedet til konkurransedyktige priser.

Prisene for storfekjøtt i EU holder seg stabile på ett lavere nivå enn tidligere år. Det har ikke vært en økning i pris som forventet ettersom etterspørselen er stor. I 2016 økte tilgangen av storfekjøtt for konsum med 2,2 prosent og forbruket er forventet å fortsette å øke i år med 1,2 prosent på grunn av rikelig tilgang på storfekjøtt. I 2018 er det derimot forventet noe begrenset tilgang på storfekjøtt som forventes å gi en negativ påvirkning på forbruket.

5.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på ulike stykningsdeler må tillegges vekt i prisfastsettingen.

5.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer[24]

Konsumprisindeksen (KPI) for kjøtt og egg er beskrevet i avsnitt 4.3.

Figur 5-7 nedenfor viser prisutviklingen for de viktigste produktgruppene for storfe[25] fra 2013 til uke 12 2017, basert på omsetningstall.

For rent storfekjøtt har prisene økt når man ser det over tid og utjevner for sesongvariasjoner, mens det for kjøttdeig og ferskt formet bearbeidet kjøtt har vært tilnærmet ingen endring i perioden. Prisutviklingen for ferskt kjøttpålegg har vært stabil når en ser på hele perioden, men med store variasjoner gjennom året.

Figur 5-7 viser forbrukerprisutvikling for utvalgte storfeprodukter

[24] Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen.
[25] Tallene for biffer og fileter dekker bare en mindre andel av den totale omsetningen av biffer og fileter. Prisutslagene kan derfor være større i dette utvalget enn hvis en hadde et større utvalg.

5.2.2 Forbrukerprisene utvikler seg annerledes enn engrospris og produsentpris

Tall fra Resultatkontrollen viser at forbrukerprisene har økt med 2,1 prosent fra 2015 til 2016, mens engros og produsentpris henholdsvis økte med 2,6 prosent. For varegruppen kjøtt- og karbonadekaker økte forbrukerprisen 3 prosent etter en økning på 2,6 prosent fra 2014-2015.

Figur 5-8 viser en sammenstilling av prisutvikling på ulike ledd i verdikjeden. Alle pristypene har siden 2013 økt jevnt. Figuren viser at prisen på biff/filet og kjøttdeig normalt faller på høsten, med størst prisfall for biffer/fileter.

Figur 5-8 viser utviklingen i produsentpris, engrospris og forbrukerpris for storfe fra 2013 til mars 2017.[26]

[26] NILF – matpriser http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_produkter_av_sau-lam_pa_forbrukerniva-figur, 25.04.17

5.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det er stor interesse for å utvide og etablere ny ammekuproduksjon. Selv om tidligere tiltak har virket for å gjøre produksjon av storfekjøtt mer interessant er det behov for fortsatt økning i norsk produksjon av storfekjøtt. Dette tilsier isolert sett at økonomien i produksjonen kan løftes noe mer.

5.3.1 Økende besetningsstørrelser i både melkeku- og ammekuproduksjonen

Figur 5-9 Utvikling i antall kyr 2003-2016[27]

Det har de siste 10 årene vært en nedgang i totalt antall kyr på 3 prosent, men når det sees på melkekyr og ammekyr adskilt har antallet melkekyr gått ned med 14 prosent og antallet ammekyr har økt med 49 prosent. Nedgangen i kutallet var størst fram til ca. 2009, da kurven flatet ut og de siste tre årene viser utviklingen en svak økning i antall kyr.

Besetningstørrelsene har de siste 10 årene økt med henholdsvis 49 prosent for ammeku og 45 prosent for melkeku. Selv om besetningstørrelsene med ammeku har økt jevnt, er

[27] SSBs statistikkbank "Husdyrhald", tabell 03789 og 03802, 21.04.2017. Tall for 2017 er foreløpige. https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true

gjennomsnittsbesetningen fortsatt bare på 16 dyr. Gjennomsnittsbesetningen for melkekyr er på nesten 27 dyr.

Det ble ved søknadsomgangen per 1. januar 2017 registrert 304 830 kyr, hvorav 222 441 melkekyr og 82 389 ammekyr. Det er en nedgang på 4 343 melkekyr fra samme tidspunkt i fjor. For ammekyr er det en økning fra foregående år på 6 209 dyr.

I perioden 2008-2017 har den totale økningen i ammekyr vært på 26 053 dyr og for melkekyr har endringen vært en nedgang på 36 009 kyr. For perioden sett under ett har reduksjonen i antall kyr vært på 9 956 kyr.

Kutallet varierer en del gjennom året og særlig ammekutallet er noe høyere på sommeren enn på vinteren. Det er naturlig at særlig ammekuproduksjonen i stor grad nyttiggjør seg av beitesesongen.

Det registreres stor interesse for å etablere ammeku produksjon og utvidelse av driften hos eksisterende produsenter. Dette viser at økningen i pris som har vært sammen med tilskudd har gjort det interessant å starte med ammekuproduksjon.

5.3.2 Referansebruk nr. 8 viser at lønnsomheten per ammeku har økt

Tallene for referansebruk 8[28] viser at vederlaget per ku har variert noe de siste fire-fem årene. I 2015 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 16 prosent fra året før, mens det var ingen endring i 2016. I 2017 er det estimert en reduksjon på om lag 1 prosent *før* jordbruksavtalen.

[28] Referansebruk 8 består i 2016 av bruk med 30 ammekyr.

Figur 5-10 viser utvikling i sentrale nøkkeltall for ammekuproduksjon basert på referansebruk 8 [29]

5.3.3 Ammekuproduksjon er fortsatt avhengig av tilskudd.

Nedenfor i tabell 5-2 viser dekningsbidragskalkyler fra Nortura for bruk med 25 ammekyr. Som det framgår er det noe bedre dekningsbidrag for tung rase som følge av høyere produksjonsinntekter.

Tabell 5-2 viser dekningsbidrag for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase. Dataene er for produksjon i sone 1[30] *(kr per ku).*

	Tung rase 25 kyr[31]	Lett rase 25 kyr[32]
Produksjonsinntekter	20 685	16 387
Variable kostnader	13 265	10 421
Dekningsbidrag 1	7 420	5 966
Tilskudd	11 595	11 451
Dekningsbidrag 2	19 016	17 418

Basert på disse kalkylene, utgjør produksjonsinntekter 64 prosent og tilskudd 36 prosent av inntekten for tunge raser. Tilsvarende tall for lett rase er 59 prosent produksjonsinntekt og 41 prosent tilskudd. Kvalitetstilskuddet er beregnet inn i produksjonsinntekten.

[29] 2016* = Fram regnede tall, 2017* = Budsjetterte tall
[30] Verdien av kjøttet er satt til forventet noteringspris i avtaleåret, inklusive diverse tillegg. Det er ingen distriktstilskudd.
[31] Slaktevekter og –kvalitet: Ku – klasse O+/R-, 355 kg. Okse – klasse R+, 350 kg. Kvige – klasse R, 245 kg.
[32] Slaktevekter og –kvalitet: Ku – klasse O, 300 kg. Okse – klasse O+/R-, 280 kg. Kvige – klasse O/O+, 200 kg.

Produksjonsinntektene har økt for både tung og lett rase det siste året. Dette skyldes økning i kvalitetstilskuddet og økt engrospris. Dette har gitt en økning i produksjons inntekt for tung rase med 905 kr og 947 kr for lett rase og denne økningen sees igjen på dekningsbidrag 2.

6 Sau og lam

Ved fastsetting av engrospris skal Nortura som markedsregulator legge betydelig vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Prognosen fra 3. mai viser en overdekning av norsk sau/lam i 2017 på ca. 1.200 tonn. Ved inngangen til 2017 var det ca. 3.200 tonn sau og lam på reguleringslager.

Det prognoseres en økning i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på om lag 1 prosent fra 2016 til 2017. Det er også registrert en økning i antall produsenter med sau de siste to årene og besetningsstørrelsen er økende. Det har vært etableringsvilje i næringen og signaler om pågående nyetableringer og utvidelser tilsier at det er utsikter til at produksjonen vil øke ytterligere fremover.

Samtidig som produksjonen har økt, har salget gått tilbake eller stagnert de siste 3 årene. Det er i prognosen fra 3 mai prognosert med 5 prosent engrossalgs økning. I sesongen i fjor økte forbrukerprisene betydelig i forhold til tidligere år på signalrettene av lam. Prisene på disse produktene har økt de siste fire årene, men ikke så mye som i fjor. Tradisjonelt har dagligvarekjedene hatt kampanjer og lokketilbud på fårikål, men dette var nesten ikke tilstede i sesongen i fjor. Prisen på lam mot forbruker falt først i inneværende år og dette har sammenhenger med kampanjer på lam. Det har vært benyttet frysefradrag på 30 prosent av prisen for å få redusert reguleringslageret. Dette er frysefradrag utover ordinær størrelse. Hvordan prisene ut i forbrukermarkedet blir i inneværende sesong er usikkert.

Det har vært nødvendig å bruke pris aktivt for å stimulere salget av sau og lam tydelig.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam samt flere programmer for å øke produksjonen landet rundt er mye av årsaken til økt etableringsvilje i næringen. Signalene gjennom kvalitetstilskudd og prisøkning har gitt økt produksjon. Sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Prisreduksjonen i 2. halvår 2016 og 1. halvår 2017 gav nedgang på 5 kr på engrosprisen som utgjør om lag 116 kr mindre i DB 2 per vinterforede sau. Dette er en betydelig nedgang og gjør det utfordrende å sette ned prisen ytterligere, men markedssituasjonen tilsier likevel at det er nødvendig å dempe produksjonsviljen og stimulere salg gjennom reduksjon i prisen. Økning i omsetningsavgiften som følge av økte reguleringskostnader vil også gi utslag i svekket produksjonsøkonomi.

Kombinasjonen av økning i produksjonen, økende mengde på reguleringslager og utsikter til fortsatt økning i bestanden tilsier at prisen for lam må holdes på dagens nivå som betyr en reduksjon i engrospris fra forrige sesong på 3 kr.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam holdes på dagens nivå med kr 64,60 per kg for 2. halvår 2017.

6.1 Marked og priser

Overskuddet av sau og lam ble i 2016 om lag 1.800 tonn. Dette kom i tillegg til et reguleringslager ved inngangen til året på vel 1.400 tonn slik at lageret pr. 1. januar 2017 ble på 3.208 tonn, hvorav 2.213 tonn lam og 995 tonn sau.

Pr. 8. mai var reguleringslageret redusert til 2.667 tonn. Lageret av sau økte til 1.243 tonn, mens lammelageret er redusert til 1.423 tonn. For 2017 som helhet viser prognosen en overdekning på om lag 1.200 tonn. Importkvotene inngår i dette overskuddet.

Prisene er et viktig virkemiddel for å oppnå markedsbalanse. Lavere priser vil kunne være med å øke salget og dempe veksten i produksjonen.

I Figur 6-1 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av sau/lam fra 2006. Etter mange år med underdekning har vi fra høsten 2015 vært selvforsynte med sau og lam.

	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17*
Prod. inkl. imp.	25,4	23,7	25,1	24,7	25,2	23,8	23,2	24,0	24,5	26,0	26,3	27,1
Engr.salg	25,9	25,7	28,0	24,3	26,0	24,5	25,1	26,2	25,8	25,5	24,6	25,9

Figur 6-1 viser utvikling i produksjon inkl. kvoteimport og engrossalg av sau/lam siden 2006. Importkvoter 2017: Island-600 tonn, WTO-206 tonn og anslag på 200 tonn av SACU kvote.

6.1.1 Sau og lam i 2016 – god kvalitet og lettere lam

Sauebonden bidro til høstens salg gjennom å levere lammene tidlig og med lave vekter. Uten denne responsen hadde markedssituasjonen vært enda mer utfordrende i 2016. Slaktingen i antall økte med 4,5 %, men lavere slaktevekter ga en økning i tilførslene på 1,6 % fra foregående år. Det ble slaktet over 50.000 flere sau/lam med 0,6 kg lavere middelvekter. Beregnet engrossalg av helt slakt gikk ned med 3,7 % fra året før.

6.1.2 Sau og lam i 2017 – fortsatt svært krevende markedssituasjon

Per mai prognoseres det et overskudd av norskprodusert vare og kvoteimport på om lag 1.200 tonn. Det er beregnet en ytterligere økning i antall dyr til slakt på 2 %. Prognosert økning i tilført kvantum er noe større da det er lagt til grunn slaktevekter som gjennomsnittet de siste årene. Engrossalget forventes å øke med om lag 5 % fra 2016. Det var 3.200 tonn sau og lam på reguleringslager ved starten på 2017. Lageret er redusert til i underkant av 2.700 tonn pr. 8 mai. se Figur 6-2.

Figur 6-2 viser reguleringslager sau og lam per uke 2015-2017

6.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 6-3 vises utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for de siste årene for lam. Prisprognose fra uke 18 i 1. halvår 2017.

Figur 6-3 viser utviklingen av målpris/engrospris/omsetningsavgift for lam fra 2011 – 1. halvår 2017

Det var til og med 1. halvår 2015 betydelige prisøkninger på lam. På grunn av markedssituasjonen er planlagt gjennomsnittlig engrospris siden redusert. Det er store sesongvariasjoner i prisnivået som er naturlig ved en sesongbasert produksjon. Prisen er høy sommer/tidlig høst for å få flere lam til slakt tidligere i sesongen.

6.1.4 Prisutvikling på sau

Sau utgjør om lag 20 prosent av totalproduksjonen av sau og lam. Det er et svært krevende marked for sau, og en betydelig andel av totalproduksjonen ligger nå på reguleringslager. Hovedmengden av sau går til bearbeidede produkter som spekemat og industriprodukter. Dette er produkter som de senere årene har fått redusert volum. Samtidig har salget av rent kjøtt fra sau stanset mer eller mindre opp. Med en overproduksjon av lam er det enda mer

utfordrende å få avsetning for sauen. Per nå er det 1 067 tonn med sau og 201 tonn med ung sau på reguleringslager. Dette er ett betydelig volum og om lag 30 prosent av årsproduksjonen av sau kommer inn på reguleringslager.

Figur 6-4 viser utviklingen i engrospriser for lam, ung sau og sau fra 2013. Figuren viser at lam har hatt en nedgang i pris fra sesongen 2015 til 2016 på om lag 5 kroner, mens ung sau og sau har hatt en nedgang på 2 kroner i samme periode. Ved siste prisendring i april ble sau og ung sau satt ned 10 kr og lam 2 kr. Prisreduksjonen på 10 kroner kg for sau i april må sees på som et ekstraordinært tiltak for å få fart på salget av sau. Framover er det likevel et behov for å øke den relative prisforskjellen mellom lam og ung sau/sau ifht det den var før april. Dette for å stimulere til økt omsetning av sau.

Figur 6-4 viser utviklingen i engrospris for lam, ung sau og sau fra 2013-2017.

6.1.5 Det er begrenset med import av lam og det forventes at det ikke blir betydelig import på grunn av markedsituasjonen

Det internasjonale prisbildet gir begrenset rom for prisøkning på fersk vare på grunn av fallende priser og økt produksjon internasjonalt.

Figur 6-5 viser importen av ferskt og fryst saue- og lammekjøtt fra 2014 til og med mars 2017. Hittil i år har importen vært på 92 tonn som er som er betydelig mindre enn samme periode i fjor.

Figur 6-5 viser en oversikt over importen av ferskt og frossent saue- og lammekjøtt fra januar 2014-mars 2017

Så langt i år er det importert 62 tonn frossent lammekjøtt fra New Zealand og 16 tonn fra Uruguay. I fjor var det import fra New Zealand og Namibia som var størst, utenom Island. I fjor kom det ikke noe fra Storbritannia og det skyldes at det ikke har vært administrert nedsatt toll i perioden.

6.1.6 Økt produksjon av sau og lam i EU og fallende priser i inneværende år[33]

EUs bruttoproduksjon av sau og geit stabiliserte seg rundt 929 000 tonn i 2016. Det er store forskjeller innad i EU, hvor produksjonen i EU-15 gikk ned med 1 prosent og EU-N13 økte produksjonen med 10 prosent. I tillegg ble mye av bruttoproduksjonen eksportert som levende dyr både i EU-15 og EU-N13 (+38%) slik at slaktingen falt med 1,3 prosent. Totalt sett økte produksjonen av sau og geit med 1,6 prosent i første halvår, men i andre halvår ble det en svakere vekst pga. lavere slakting i Spania og Frankrike, samt at den forventede veksten i Storbritannia på 1 prosent ble ikke noe av. Noe av årsaken til dette er utsatt slakting til 2017.

[33] Dette avsnittet baserer seg i all hovedsak på Landbruksdirektoratets *Omverdenrapport 2016*, EU kommisjonen (2017) *Short Term Outlook for EU arable crops, dairy and meat markeds in 2017 og 2018, 10.04.2017.*

Levende eksport fra EU økte med 38 prosent i 2016. Det er fire eksportdestinasjoner og alle er rundt Middelhavet. Disse representerer 95 prosenten av all eksport fra EU. De viktigste landene er Libya og Jordan. Det er forventet at levende eksport holder seg på samme nivå i 2017. Når det gjelder eksport av kjøtt falt den med 6 prosent i 2016 og er langt lavere enn før 2015 nivå. I hovedsak er det eksport til Sveits og Hong Kong, men det er mange land og små volum som eksporteres, samt at det varierer med sesonger og høytider.

Import av sau og lam økte med om lag 8 prosent i første halvår 2016, men dette fortsatte ikke i andre halvår og totalt for året var det en stabil import mengde. Største eksportør er New Zealand som står for 86 prosent av importen.

Prisen på lam holdt seg i starten av 2016 på tilsvarende nivå som de to foregående årene, men inn i sesongen falt prisen og den økte aldri igjen slik at totalt sett er prisen lavere enn de to foregående årene.

På grunn av økt eksport av levende dyr som ikke ble kompensert med økt import var det mindre lammekjøtt tilgjengelig på markedet og derfor falt forbruket med 1 prosent per capita. Det er forventet at forbruket øker tilsvarende i 2017 og følger utviklingen i produksjonen.

Figur 6-6 viser utviklingen i prisene i EU fram til uke 16 2017. Som i Norge varierer prisene mye gjennom året, men i år har prisen lagt langt under gjennomsnitt for årene 2012-2016 fra januar til mai. Sammenliknet med samme tid i fjor er prisene 5,7 prosent lavere i år. Dermed har det vært en dårligere pris i toppsesongen for lam, som er på våren. I august og september har prisene i periodene vist i figuren lagt mer eller mindre på samme nivå.

Figur 6-6 Prisutvikling for lammekjøtt i EU 2012-2017 (uke 16) for tunge lam (EUR/tonn)[34].

Figur 6-7 viser prisutviklingen for lammekjøtt de siste 5 årene, for henholdsvis UK og New Zealand. Internasjonale priser på lammekjøtt har falt de siste to årene sammenlignet med det høye prisnivået i 2014. Prisutviklingen for saue- og lammekjøtt er vist i figuren. Prisene på lammekjøtt som inngår i FAOs prisindeks for kjøtt økte i perioder av 2016 som følge av begrensede tilførsler fra Oseania. I EU lå gjennomsnittprisen for lam i 2016 under gjennomsnittsprisen for årene 2011-2015.

[34] EU-kommisjonen (2016); http://ec.europa.eu/agriculture/sheep-goats/presentations/index_en.htm "Weekly market prices for sheep and goat meat"

Figur 6-7 viser prisutvikling for lammekjøtt 2011-2016 (USD/tonn)[35]

6.2 Prisdannelse etter engrosprispunktet sau og lam

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret og prisutviklingen i forbrukermarkedet samsvarer ikke med engrosprisen. De to siste årene har forbrukerprisen økt i motsetning til tidligere, hvor forbrukerprisen har gått ned selv om engrosprisen har økt. Denne endringen i dynamikken må hensyn tas ved vurdering av engrosprisfastsetting og mulighetsrommet ved prissetting på de ulike stykningsdelene.

6.2.1 Faktiske butikkpriser sau og lam[36]

Figur 6-8 viser engrospris, produsentpris og forbrukerpris for sau og lam. Det er tydelig i figuren at det er overproduksjon av sau/lam og engrosprisen ble satt ned første gang i januar 2016. Produsentprisen gjenspeiler prisløypen til produsent gjennom lammesesongen. Butikkprisene følger ikke etter og reduksjon i prisene i butikk sees ikke før i år[37]. Hittil i år

[35] NZ – engrospris for fryste hele slakt. UK – gjennomsnitts engros hele/halve slakt. Norsk pris – målpris / planlagt gjennomsnittlig engrospris
[36] Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen
[37] Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning, Statistikk- matvarepriser; http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_produkter_av_sau-lam_pa_forbrukerniva-figur 25.04.2017.

har butikkprisene falt mer i takt med endringen i engrospris. Det gjenstår å se om butikkprisene gjenspeiler markedsituasjonen for lam i kommende sesong.

Figur 6-8 viser engrospris, produsentpris og forbrukerpris for sau og lam fra 2013 til mars 2017

I følge resultatkontrollen så har forbrukerprisene økt fra 2015 til 2016 med 4,4 prosent. Engrosprisen har falt med 4,6 prosent og produsentprisen med 9,6 prosent. Siden 2010 har forbrukerprisen falt med 13,9 prosent, mens engros – og produsentpriser har økt med henholdsvis 15 og 20 prosent[38]. Denne historikken viser tydelig at forbrukerpris ikke har fulgt engrosprisen og at lam i stor grad har blitt benyttet som kampanjevare.

Figur 6-9 nedenfor viser butikkpriser for viktige produktgrupper av sau og lam.

[38] Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontrollen for gjennomføring av landbrukspolitikken, April 2017.

Figur 6-9 viser en oversikt over verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype i kroner per kg.

Prisene for pinnekjøtt og lammestek varierer veldig gjennom året etter sesongene. Det er til jul at pinnekjøttet har høyest pris som er naturlig og da ligger prisen mellom 200-250 kr per kg. Prisen for lammestek varierer også i forhold til sesongene og har høyest pris i jule- og påskesesongen. Det er lagt til trendlinjer i figuren for å vise at prisen på lammestek, i vist periode, har endret seg lite, mens prisen på pinnekjøtt og fårikål har økt. Det er en større prisøkning for pinnekjøtt enn for fårikålkjøtt.

Figur 6-10 viser omsetningen av lam i dagligvarehandelen fra 2013 til uke 12 2017. Det er ikke overraskende at hovedmengden av volum selges i korte perioder, men det er interessant å se at salget av fårikålkjøtt har falt noe hvert år siden 2013. I samme periode har prisen om lag doblet seg. Målt i fra topp uken med salg av fårikål i 2015 har salget falt fra ca. 1000 tonn til ca. 800 tonn på ett år. Siden 2013 har salget av fårikål om lag falt med 200 tonn hvert år. Denne nedgangen er heller ikke kompensert med lengre sesong.

Figur 6-10 viser omsetning i dagligvarehandelen i volum for de ulike produktene av lam.

6.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det er en økning i antall produsenter med sau og betydelig økning i antall vinterfôra sauer de siste to årene. Det har vært stor etableringsvilje i næringen. Sammen med prognoserte overskudd og store reguleringslagre, tilsier dette at man må sette en pris som demper produksjonsviljen. Sau og lam er den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene.

5.1.1 Antall vinterforede sauer øker og besetningene blir større.

Det har vært en jevn nedgang i antall jordbruksbedrifter med sau i de små og mellomstore besetningene, som vist i **Feil! Fant ikke referansekilden.** Samlet sett har det likevel vært en oppgang i antall sauebruk de siste tre årene med 280 sauebruk. Der er gruppene 100-149 og > 150 søyer som står for mesteparten av økningen, mens det er gruppa 50-99 vi har størst nedgang.

Figur 6-11 viser antall sauebruk fra 2003-2017 fordelt etter besetningsstørrelse[39].

[39] SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31. desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall. https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true, tabell 03803, 22.04.2016

Det skjer altså en betydelig strukturendring i saueholdet, en stadig økende andel av sauen står på bruk med over 150 vinterfôra søyer. I 2017 utgjorde dette 37 % av sauen.

Figur 6-12 viser antall vinterfôra sauer fra 2003 til 2017[40] fordelt på besetningsstørrelse

Det har skjedd en betydelig økning i antall sau de siste tre årene. Fra 2014 har antall sau 1. januar økt med 97 200 sau eller nesten 10%. På grunn av endring i lammeslakttilskuddet, var det en stor lammeslakting etter nyttår i 2017. Dette utgjør anslagsvis ca. 16 000 dyr. Korrigerer vi for det, er antall produktive søyer økt med 81 000 søyer eller i underkant av 8% de siste tre åra.

Siden lam/sau er en produksjon som følger sesongen, så er det store variasjoner gjennom året hvor mye som leveres til slakting (Figur 6-13). Dette har betydning for produsentens inntekt som dermed i all hovedsak kommer på høsten. En god del av sauen derimot blir i tillegg levert på nyåret.

[40] SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31 desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

Figur 6-13 viser variasjonen i levering av lam og sau til slakt fra 2012 til i dag[41]

Gjennomsnittlig planlagt engrospris settes for et halvt år om gangen, hvor det altså er svært begrenset med slakt i det første halvåret.

5.1.2 Referansebruk 3 viser at vederlag til arbeid og egenkapital har gått ned.

Tallene for referansebruk 3[42] viser at en langvarig bedret økonomien på sauebrukene ble brutt i 2016. Da gikk vederlaget til arbeid og egenkapital ned med 385 kroner pr vfs eller 15%.

Figur 6-14 viser utviklingen i sentrale nøkkeltall for sauehold basert på referansebruk 3

[41] Sau til slakt er summen av kategorien ung sau og voksen sau. Animalia.no, 28.04.2016.
[42] Referansebruk 3 består i 2017 av bruk med 160 vinterfôra sau.

I 2017 er det estimert en videre nedgang på kr 150 kr eller 11,7%, *før* eventuelle endringer i jordbruksavtalen. Hovedforklaringen på dette er nedgang i inntektene som følge av lavere priser og overproduksjon.

5.1.3 Økonomien på sauebruka er avhengig av tilskudd

Utgangspunktet for de økonomiske vurderingene her er Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer. Utgangspunktet for å velge et bruk med 130 sauer er at dette tilsvarer ca. 1 årsverk i de ulike referansebrukene Nibio har for rene sauebruk. Ut fra tall fra SSB, har et gjennomsnittlige sauebruk i Norge i dag omkring 77 vinterfôrede sauer.

Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5 og distriktstilskuddssone 2. 95,5 prosent av lamma er klasse O eller bedre[43]. Avdråtten per sau er satt til ca. det samme som en middels medlem i Sauekontrollen.

Tabell 6-1 viser oversikt over dekningsbidraget til et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer.

	2015/2016	2016/2017
Produksjonsinntekter [6]	2 053	1 872
Variable kostnader	1 353	1 340
Dekningsbidrag 1	705	532
Tilskudd	2 455	2 512
Dekningsbidrag 2	3 160	3 044
Hele bruket:	**420 074**	**395 720**

I 2016/2017 utgjør produksjonsinntektene[44] om lag 42 prosent av inntektene, 3% mindre enn året før. Kalkylene er ikke oppdatert med endringene for jordbruksoppgjøret 2017. De to siste årene har derfor tilskudda blitt stadig viktigere for å holde oppe inntektsnivået på sauebruket.

[43] Beregningene er gjort med reelle priser og tillegg fra Nortura. Det er gjort forutsetninger om framtidig prisutvikling og skinnverdi. Inkludert i produksjonsinntekter er grunntilskuddet og ulltilskuddet. Endringer fra jordbruksoppgjøret 2017 er ikke innarbeidet.

[44] Inkludert grunntilskudd og ulltilskudd

7 Egg

Etter flere år med betydelig overkapasitet og store reguleringskostnader fikk eggmarkedet en etterlengtet bedring i 2016. Salget økte med 3 % fra året før. For 2017 viser prognosen per mai et overskudd på 650 tonn. Overskuddet er prognosert i sommermånedene, og det er besluttet tatt ut inntil 500 tonn gjennom utslakting av verpehøner før tiden.

Etterspørselen av egg fra høner i miljøinnredning eller frittgående høner varierer. Fra tunge aktører i handelen er det kommet tydelige krav om at det forventes en omstilling av eggproduksjonen mot eggproduksjon fra hus med miljøinnredning.

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid er svært presset på grunn av reduserte priser. I andre halvår 2016 ble økonomien i eggproduksjonen noe bedret.

Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger. Samtidig må det gis rom for at produsenter med miljøinnredning gis mulighet for å omstille produksjonen mot frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med 0,40 kroner per kg til kr 19,20 per kg.

7.1 Marked og pris

Etter flere år med betydelig overkapasitet og store reguleringskostnader fikk eggmarkedet en etterlengtet bedring i 2016. Godt salg var forklaringen på det. Salget økte med 3 % fra året før. For 2017 viser prognosen per mai et overskudd på 650 tonn. Overskuddet er prognosert i sommermånedene, og det er allerede bestemt tatt ut inntil 500 tonn gjennom utslakting av verpehøner før tiden.

Erfaring fra flere år med svært krevende markedssituasjon tilsier varsomhet med prisendringer for å unngå for sterke incitamenter for nyetablering i næringa.

I Figur 7-1 vises utviklingen i tilførsler til eggpakkeri og engrossalg av egg.

	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17*
Tilf. eggpakkeri	46,5	48,6	51,3	54,1	55,1	55,1	58,1	59,5	60,7	60,7	61,5	63,2
Engr.salg	48,0	51,1	52,7	53,5	54,7	56,5	58,2	59,0	60,8	60,4	62,3	62,824

Figur 7-1 Utvikling i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg siden 2006.

7.1.1 Egg 2016 – godt salg og balanse i løpet av året

Tilførslene ble redusert med om lag 740 tonn i 1. tertial som følge av førtidsslakting av verpehøner. Til tross for en økning i tilførslene gjorde et godt salg det ikke nødvendig med ytterligere førtidsslakting. Det ble i stedet behov for noe kvoteimport til produksjon av eggprodukter.

7.1.2 Egg 2017 – tilnærmet balanse

For 2017 prognoseres det en økning i tilførslene på nærmere 3 %. Ingen førtidsslakting i prognosen per mai forklarer 1,2 % av denne økningen fra 2016. Engrossalget av egg forventes å øke med 0,8 %. Det forutsettes inntak av EU-kvoten på 290 tonn. Til sammen gir dette en overdekning før tiltak på 650 tonn egg. Overskuddet er prognosert i sommermånedene, og det er allerede bestemt tatt ut inntil 500 tonn gjennom utslakting av verpehøner før tiden.

7.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 7-2 vises utviklingen i målpris, planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 18 i 1. halvår 2017.

Figur 7-2 viser utviklingen av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift for egg fra 2011 – 1. halvår 2017

Som det framgår av figuren, ble den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen justert ned i forhold til tidligere målpris i 2013, men økte igjen 2. halvår 2014 av hensyn til produsentenes økonomi (se også 7.3.2). For å hindre nyetablering ble engrosprisen redusert fra 2. halvår 2015. På grunn av store lagernivåer på egg og eggprodukter sommeren og høsten 2015 ble avregningsprisen for Norturas produsenter justert ned med 30 øre per kilo for å finansiere nødvendig eksport. Bedring i markedet for egg medførte at engrosprisen ble justert opp med 20 øre for andre halvår 2016 og ytterligere 20 øre for 1. halvår 2017.

Omsetningsavgiften har på grunn av betydelig reguleringskostnad ligger på eller opp mot en krone per kg egg fra 2014. Ved inngangen til andre halvår 2016 ble avgiften redusert med 20 øre per kg og ytterligere ned 30 øre til 50 øre per kg fra 1. januar 2017.

7.1.4 Markedsutviklingen for egg

Eggsektoren preges sterkt av svært tydelige markedskrav fra sentrale aktører som krever utfasing av eggproduksjon i miljøinnredning. For den enkelte kjede er situasjonen at Rema bare har solgt frittgående siden omleggingen i 2012. Bunnpris varslet i vinter at de har besluttet å gå over til frittgående. NorgesGruppen vil fase ut miljøburegg i løpet av 2019. Coop uttaler at de fortsatt vil ta inn miljøburegg, men de kan selvsagt ikke garantere hvor lenge. De signaliserer at kundenes etterspørsel skal avgjøre og at eventuelle endringer må skje slik at produsentene har forutsigbarhet. Det er naturlig at alle kjeder vil følge endringer i markedet generelt.

Utviklingen mot frittgående er en internasjonal trend. Undersøkelser viser at forbrukere har svært lite kunnskaper om de ulike produksjonsformene. Det pågår også en debatt om hva som reelt er best for dyrevelferden; frittgående høner eller høner i miljøbur. Enkelte viser til at kjedenes krav er "kjedemakt", og de mener forbrukerne ikke har valgt. Samtidig må kjedene tolke forbrukerpreferanser for å forberede seg. Det ansees som vanskelig å stå imot dette og Nortura må derfor tilstrebe at markedets etterspørsel dekkes.

I Industrimarkedet er det også lagt fram krav om eggprodukter framstilt av egg fra frittgående høner. Storhusholdning vil ha en større andel frittgående, men samtidig signaliseres det ønske om noe egg fra miljøinnredning ut fra prishensyn. Dette er endring fra tidligere, hvor industrimarkedet har benyttet egg som er mindre ettertraktet i dagligvaremarkedet og slik har det vært avsetning for alle typer egg. Det er per i dag ikke mulig å få tilfredsstilt kravene om kun egg fra frittgående høner ettersom det produseres ca. 58 % egg fra frittgående høner og ca. 42 prosent egg fra høner miljøinnredning.

7.1.5 Import av egg innenfor importkvotene

Importen varierer med markedssituasjonen i Norge. I perioden fra medio 2011 til medio 2012 var det en del import av egg. Etter det har det vært lite import; 330 tonn i 2014 og 202 tonn i 2015, 698 tonn i 2016 og 153 tonn hittil i år. Det er god tilgang på norske egg i høst og det er

forventet begrenset import resten av 2017. Importen til Norge kommer i all hovedsak fra Skandinavia, pga. salmonellarisikoen. Importerte egg benyttes normalt i eggprodukter.

Importen til Norge skjer innenfor WTO- og EU-kvotene. Det er noe utenlands bearbeiding basert på norske egg, som f.eks. "langegg" som kommer i tillegg.

7.1.6 Produksjon og prisutvikling internasjonalt – prisene i EU har stabilisert seg[45] [46]

De internasjonale prisene på egg har begrenset påvirkning for prissettingen på konsumegg ettersom det er en svært liten andel av verdens produksjon av egg som blir solgt på det internasjonale markedet.

I 2014 økte verdens eggproduksjon med 2 prosent sammenliknet med 2013. Egg er ett produkt som i hovedsak produseres for innenlands konsum, og det er kun ca. 3 prosent av verdensproduksjonen som blir solgt på det internasjonale markedet. Kina er den største eggprodusenten, og står for 36 prosent av den totale eggproduksjonen i verden.

Det var fugleinfluensautbrudd over hele Europa i 2016, i både villfugler og kommersiell hold.

Prisene i EU var relativt stabile i 2016 med unntak hos store produsenter. Det er ikke uvanlig at prisene er lavere på sommeren og høyere rundt jul. I land som eksporterer mye, slik som Nederland og Polen, er det vanlig at prisene har litt større svingninger. Den laveste prisen i 2016 var i Nederland i mai og den høyeste var i desember. I Polen var høyeste pris i desember, mens den laveste prisen ble nådd i juli.

[45] *Omverdenrapport 2016*. Ibid.

Figur 7-3 utvikling i pris på ferske skallegg i EU i perioden 2014-2016, i euro per 100 kg[47]

Figur 7-4 nedenfor viser utviklingen i pris i Euro for EU sett under ett. I 2016 har prisutviklingen for egg vært særskilt dårlig hvor prisen har lagt langt under gjennomsnittet for årene 2012-2016. Hittil i år har prisene fulgt samme utvikling som i fjor frem til mars, før prisene har økt betydelig og er nå på nivå med prisnivået fra 2012-2016. Prisen for egg i EU per uke 15 ligger 20 prosent høyere enn i samme uke i fjor.

Figur 7-4 utvikling i pris på egg i EU, gjennomsnitt av alle medlemsland – t.o.m. uke 36[48]

[47] Data fra EU-kommisjonen, kopiert fra *Omverdenrapport 2016*

[48] EU-kommisjonen (2015); http://ec.europa.eu/agriculture/eggs/presentations/index_en.htm Egg Market presentations and prices, 26.04.2017

7.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet for egg

Både tall fra Nielsen og SSB viser at forbrukerprisene på egg ikke alltid følger engrosprisendringene.

Figur 7-5 viser det totale salget av egg og prisen per kg. Etterspørselen etter egg varierer en del gjennom året med høysesong rundt påske, 17 mai og jul. Omsatt volum året sett under ett er svakt økende. Forbrukerprisen på egg er interessant ettersom prisen ikke har blitt redusert som følge av at engrosprisen ble satt ned i mars 2015. I etterkant av dette økte faktisk prisen på egg før den falt noe igjen inn mot jul. Det store prisdroppet i uke 11 2016 skyldes priskrigen på egg til påske. Det ser ut til at tendensen er at prisen på egg øker i perioder med lavt salg også faller prisen igjen i perioder med høyt salg ut i fra figuren.

Figur 7-5 viser utviklingen av volum og pris for egg i dagligvaremarkedet 2013 – mars 2017.

Figur 7-6 viser prisutviklingen på egg i dagligvarehandelen fordelt på egg fra ulike produksjonsformer.

Figur 7-6 viser utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

Naturlig nok er økologiske egg priset høyere enn egg fra frittgående og fra miljøinnredning. Prisforskjellen økte i 2014 og -15, men har i 2015 blitt noe mindre igjen og nærmere 2013 nivået.

Differansen mellom egg fra frittgående og egg fra miljøinnredning har lenge vært større i butikk enn hva tilfellet er på produsent- og engrosprisnivå. Den siste tiden har prisforskjellen blitt mindre. Enkelte dagligvarekjeder vil bare ha egg fra frittgående høns. I perioder er det likevel noe overproduksjon av egg fra frittgående høner og underskudd på egg fra miljøinnredning. Prisfokus hos forbruker øker gjerne etterspørselen etter egg fra miljøinnredning.

I tilknytning til påsken 2016 var det priskrig på egg som synes godt på figuren. Det var ett fall i prisen for alle typer egg bortsett fra økologiske. Figur 7-7 nedenfor viser utviklingen i omsatt volum for egg med fordeling på driftstyper.

Figur 7-7 viser utviklingen av volum av ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

Fra 1. januar 2012 ble det forbud mot å holde høner til eggproduksjon i tradisjonelle bur. Alternativene ble da miljøberikede bur eller frittgående systemer. Dette medførte en økning i antall egg fra høner i frittgående systemer ettersom flere valgte dette systemet. Salget av egg fra de ulike driftsformene har en endring i løpet av 2016 hvor det er økende volum for frittgående og nedadgående volum fra miljøinnredning. Det har vokst frem ett bilde om at forbrukeren ønsker kun egg fra frittgående høner. Rema 100 har lenge kun hatt egg fra frittgående høner og Norges Gruppen har sagt at de ønsker å gjøre det samme. Mens Coop har gått ut med at de ønsker å fortsette med egg fra miljøinnredning ettersom det ikke er faglig grunnlag for å si at hønene har det bedre i frittgående systemer. Denne debatten preger egg nå og får og har fått en del oppmerksomhet i media. Det kan være medvirkende årsak til økningen differansen i volum mellom miljøinnredning og frittgående.

Figur 7-8 viser prisutviklingen av egg fordelt på EMV-varer og merkevarer.

Figur 7-8 viser prisutviklingen av egg solgt som dagligvarenes EMV og merkevarer.

EMV-eggene i dagligvarehandelen har lavest pris med om lag 40 kr per kg og merkevarer har høyest pris med om lag 50 kr per kg. Prisutviklingen er relativt lik for EMV-varer og merkevarer. Men det er noen små forskjeller som vises tydelig i uke 11 i fjor ved priskrigen hvor EMV eggene ble betydelig satt ned, om lag 10 kr, mens det var så vidt en reduksjon for merkevarene. I tillegg ble EMV eggene satt opp igjen til 40 kr og fikk ikke en reduksjon i pris i uke 35 som merkevare eggene har.

Figur 7-9 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvare fordelt på EMV og merkevarer.

Figur 7-9 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på dagligvarenes egne merkevarer (EMV) og merkevarer.

Fra begynnelsen av 2013 har det vært omsatt et større volum egg som EMV enn som merkevarer. Størrelsesforholdet mellom dem har vært ganske konstant siden da, viser disse tallene. Økningen i salget av egg i uke 11 i fjor skyldes priskrigen på egg i forbindelse med påsken. Det kommer frem av figuren at det var hovedsakelig EMV-egg som ble benyttet i priskrigen.

7.2.1 Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser

Figur 7-10 viser utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg. Den viser større variasjon i forbrukerpris enn engrospris, men de beveger seg oftest i samme retning når det skjer større endringer i engrospris, men ikke alltid. Etter at engrosprisen ble satt ned i mars 2015 har ikke forbrukerprisene falt, men derimot økt. Det store prisfallet i forbrukerpris i mars 16 viser effekten av priskrig i dagligvarehandelen.

Figur 7-10 viser en indeksert sammenstilling av utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg[49]

Jfr. Resultatkontrollen, har forbrukerprisene økt med 1,3 prosent fra 2015 til 2016[50]. Engrosprisene økte med 0,1 prosent, mens produsentprisene økte med 0,7 prosent sammenlignet med året før. Dette er tall for årene sett under ett og ikke løpende som er framstilt i avsnittet over.

[49] NILF og beregninger utført av SSB for NILF- http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_egg_pa_forbruker-_og_engrosniva-figur, 25.04.2017

[50] BFJ – Resultatkontrollen, april 2017.

7.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det ble bygd mange nye hus og det ble gjort store investeringer i bransjen i årene fram mot 2012. Mange produsenter har derfor fortsatt stor gjeldsbelastning og tilhørende høye finansielle kostnader.

Markedskravene om betydelig utfasing av egg fra miljøinnredning betyr enda en stor omstilling for mange eggprodusenter. Det er behov for å øke prisdifferansen mellom egg fra miljø og frittgående systemer for å møte markedets krav om å fase ut egg fra miljøinnredning.

7.3.1 Konsekvenser for produksjonen med vridning mot egg av frittgående høns

Fra 1. januar 2012 ble det forbudt å ha verpehøns i tradisjonelle bur. Omleggingen har medført at en stor andel av produsentene investerte i nye hus og driftsapparat i årene fram mot 2012. De bygde med kapasitet for å produsere opp mot konsesjonsgrensen og produksjonen økte derfor betydelig.

Produsenter som har tegnet prognoseavtale med Nortura har en gjennomsnittsbesetning i år på 7503 høneplasser, rett i overkant av konsesjonsgrensen på 7500 høneplasser[51]. Det er en stor økning fra 2011 hvor gjennomsnittlig besetning var på ca. 5 500 verpehøns.

Eggproduksjonen i Nortura er fordelt med ca. 58% frittgående og 42% miljø. Det har kun vært en svak økning av andel frittgående siden omleggingen i 2012, og det har generelt stadig vært noe overskudd av frittgående i forhold til salget. Nortura har pr i dag 172 fjørfehus med miljøinnredning. Ny innredning for et konsesjonshus kommer på mellom 1,5 til 2 mill. kr. Samlet kan det være et investeringsbehov på rundt 300 mill. kr. I forhold til en omstilling mot frittgående må det også tas hensyn til muligheten hos oppalere som produserer unghøner.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) gjelder for representantvaren; A egg over 53 gram, sortert på brett. Størrelsene M, L og XL vektes etter andel av mottatte egg. I tillegg vektes egg fra høner i miljøinnredning, egg fra frittgående høner og solegg. Planlagt gjennomsnittlig engrospris skal fastsettes for egg generelt og skal ikke skille mellom driftsformer. Siden fordelingen på frittgående og miljø har en tilnærmet 40/60 fordeling, vil en økning i prisen på egg fra frittgående høner slå ut med ca. 60prosent på planlagt gjennomsnittlig engrospris. Eksempelvis må planlagt gjennomsnittlig engrospris måtte økes med kr 0,60 pr. kg for at prisen på frittgående skal kunne øke med kr 1,00 pr. kg.

[51] Gjennomsnittlig besetningsstørrelse er over dagens konsesjonsgrense fordi det finnes enkelte produsenter som hadde flere enn 7500 høner når konsesjonsgrensen ble til, og de trengte ikke redusere sine besetninger.

Endringer i eggmarkedet med større andel egg fra frittgående høner bidrar med uvanlig mye usikkerhet om prisutvikling og mulig forbrukseffekt. Siden frittgående egg er dyrere, vil en større andel frittgående gi en høyere eggpris samlet. I tillegg kommer effekten av økt pris for egg fra frittgående høner ut mot forbruker. Imidlertid er priselastisiteten for egg er lav. Effekten av priser vises i størst grad av prisforskjeller mellom eggvarianter, og det styres også i stor grad av dagligvarekjedene. I avsnitt 6.2 vises at utviklingen av forbrukerpris i butikk ikke alltid samsvarer med endringer i engrosprisen. Reell prisøkning mot forbruker er avhengig av dagligvarekjedenes oppfølging og bruk av egg som kampanjevare. Selv om konsekvensene av en generell prisøkning muligens ikke blir så stor, kan det være stor usikkerhet knyttet til forbrukerne sine reaksjoner på at de billigste eggene mer eller mindre forsvinner fra butikkene.

Produksjon av egg med frittgående høner krever noe mer arbeid og har høyere kostnader enn eggproduksjon i miljøinnredning. Prisdifferansen mellom miljøegg og frittgående er i dag kr 1,- pr kg for størrelsene XL, L og M. Kostnadsforskjellene i produksjonen tilsier at prisen for frittgående må økes med om lag kr 0,60 pr. kg egg for å gi likt timevederlag for begge produksjonene. For å dekke kostnader til ombygging til frittgående og fjerning av ikke avskrevet miljøinnredning viser kalkylene at det kan være behov for prisøkning på om lag kr 1,40 pr. kg for egg fra frittgående systemer.

7.3.2 Produksjonsøkonomi på referansebruk 6 – egg og korn[52]

Tallene for referansebruk 6 viser at inntektene per har økt noe fra 2015 til 2016, noe det også er forventet å gjøre for 2017. Kostnadene er antatt å fortsette å øke i 2017 slik de i hovedsak har gjort siden 2010. Vederlaget til arbeid og egenkapital per høne har vist en fallende utvikling de senere årene, men det er forventet en liten økning fra 2016 til 2017, *før* jordbruksavtalen.

Endringer i bondens inntekt henger i stor grad sammen med endringer i engrosprisen. Se kapitel 7.1.3 for mer om pris.

[52] Referansebruk 6 (BFJ) består i 2017 av 7136 høner og 252 dekar korn. Inntektene fra kornproduksjonen er også inkludert i tallene som figuren er basert på. Tallene er fra *før* resultatet av jordbruksavtalen 2017 forelå.

Figur 7-11 viser inntekter, kostnader mm per høneplass før resultatet av jordbruksavtalen 2016.[53]

7.3.3 Lønnsevnen per time er fortsatt lav, men betydelig forbedret siden forrige grunnlagsdokument

Tabell 7-1 viser Norturas kalkyler for dekningsbidrag i produksjon av egg i hhv januar 2015, 2016 og 2017.

[53] 2015 er regnskapstall, 2016 er framregna tall og 2017 er prognose.

Tabell 7-1 viser utvikling i kostnadene, inntekter og dekningsbidrag i produksjon av egg fra 2014-2016.

		jan.15 Miljø-innredning	jan.16 Miljø-innredning	jan.17 Miljø-innredning	jan.15 Frittående aviar	jan.16 Frittående aviar	jan.17 Frittående aviar
Forutsetninger:							
Antall høner satt inn	stk	**7 500**	**7 500**	**7 500**	**7 500**	**7 500**	**7 500**
Eggproduksjon per innsatt høne	kg	22,00	22,40	23,20	21,60	21,90	22,40
Unghøne	kr/stk	46,00	47,00	48,00	47,00	48,00	49,00
Kraftförpris (FKA, Østlandet)	kr/kg för	3,75	3,87	3,85	3,77	3,88	3,86
Diverse variable kostnader pr. 4-ukersperiode	kr	0,81	0,22	0,23	1,06	0,28	0,29
Dekningsbidrag:							
Eggleveranser		kr 312	kr 298	kr 329	kr 326	kr 310	kr 338
Kvantumstillegg		kr 11	kr 11	kr 12	kr 11	kr 11	kr 11
Etterbetaling		kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Distriktstill. (eks knekk og blod)		kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Sum produksjonsinntekter		**kr 323**	**kr 309**	**kr 341**	**kr 336**	**kr 321**	**kr 348**
Unghøne		kr 46	kr 47	kr 48	kr 47	kr 48	kr 49
För		kr 165	kr 173	kr 174	kr 171	kr 178	kr 177
Avliving		kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2
Utrangeringstillegg		kr -2	kr -2	kr -2	kr -2	kr -2	kr -2
Sum produksjonskostnader		**kr 212**	**kr 221**	**kr 223**	**kr 219**	**kr 227**	**kr 227**
Dekningsbidrag 1 per høne og omløp		**kr 111**	**kr 88**	**kr 118**	**kr 118**	**kr 94**	**kr 122**
Dekningsbidrag 1 per høne og år		**kr 90**	**kr 72**	**kr 93**	**kr 96**	**kr 76**	**kr 96**
Diverse variable kostnader		kr -13	kr -13	kr -14	kr -17	kr -17	kr -18
Dekningsbidrag 2 per høne og omløp		**kr 98**	**kr 75**	**kr 104**	**kr 101**	**kr 77**	**kr 104**
Dekningsbidrag 2 per høne og år		**kr 80**	**kr 61**	**kr 82**	**kr 82**	**kr 62**	**kr 82**
Produksjonstillegg (satser for Sør-Norge)		kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7
Dekningsbidrag 2 per høne og år inkl. prod.tillegg		**kr 86**	**kr 68**	**kr 89**	**kr 88**	**kr 69**	**kr 88**
Dekningsbidrag 2 per år inkl. produksjonstillegg		kr 648 187	kr 510 048	kr 663 866	kr 663 162	kr 518 011	kr 663 043
Investering:							
Investeringsår		*2014*	*2015*	*2016*	*2014*	*2015*	*2016*
Antall høner det bygges for		*7 500*	*7 500*	*7 500*	*7 500*	*7 500*	*7 500*
Investering		*kr 6 000 000*	*kr 6 000 000*	*kr 6 000 000*	*kr 6 000 000*	*kr 6 000 000*	*kr 6 000 000*
Egenkapital		*kr 1 500 000*	*kr 1 500 000*	*kr 1 500 000*	*kr 1 500 000*	*kr 1 500 000*	*kr 1 500 000*
Tilskudd		*kr -*	*kr -*	*kr -*	*kr -*	*kr -*	*kr -*
Rest		*kr 4 500 000*	*kr 4 500 000*	*kr 4 500 000*	*kr 4 500 000*	*kr 4 500 000*	*kr 4 500 000*
Nedbetalingstid, år		*20*	*20*	*20*	*20*	*20*	*20*
Restverdi		*0 %*	*0 %*	*0 %*	*0 %*	*0 %*	*0 %*
Rentesats		*6,5 %*	*5,8 %*	*5,6 %*	*6,5 %*	*5,8 %*	*5,6 %*
Årlig kapitalkostnader		*kr 402 609*	*kr 380 668*	*kr 374 516*	*kr 402 609*	*kr 380 668*	*kr 374 516*
Vedlikehold og forsikring (1,5 % av byggesum)		*kr 90 000*	*kr 90 000*	*kr 90 000*	*kr 90 000*	*kr 90 000*	*kr 90 000*
Rest til arbeid		*kr 155 578*	*kr 39 380*	*kr 199 350*	*kr 170 553*	*kr 47 342*	*kr 189 527*
Arbeid, timer per år		*1 500*	*1 500*	*1 500*	*1 800*	*1 800*	*1 800*
Lønnsevne per time		***kr 104***	***kr 26***	***kr 133***	***kr 95***	***kr 26***	***kr 110***

Produksjonsinntektene har det siste året målt fra januar i fjor styrket seg for både miljøinnredning og frittgående produksjon. Det skyldes i stor grad at avregningsprisen har økt med 80 øre/kg i perioden, som følge av at engrosprisen har økt med til sammen 40 øre/kg og omsetningsavgiften er redusert med 50 øre/kg egg.

Produksjonsinntektene har økt med henholdsvis 32 kr for miljøinnredning og 27 kr for frittgående. Produksjonskostnadene har økt vesentlig mindre enn inntektene. For miljøinnredning har produksjonskostnadene økt med 3 kr, mens økningen er på 1 kr for frittgående. Dette gir utslag i en endring på dekningsbidrag 2 per høne per år på henholdsvis + 21 kr/høne/år og 20 kr/høne/år. Inkludert produksjonstillegget utgjør det en økning i dekningsbidrag 2 per år på 31 og 27 prosent. I kroner utgjør dette ca. 154 000 kr for miljøinnredning og ca. 145 000 kr for frittgående produksjon. Det gir en lønnsevne per time

ved nybygg på 133 kr for miljøinnredning og 110 kr for frittgående, noe som er en betydelig økning fra i fjor på samme tid. En av årsakene til forbedret økonomi, er at hønene lever 2 uker lenger nå (endra fra 76 til 78 ukers normal levealder). Det utgjør mellom 5 og 10 kr i forbedret lønnsevne per time.

8 Gris

I statens tilbud i jordbruksforhandlingene er det foreslått at svin skal over i volummodellen fra 1.07.2017. Dette innebærer at Nortura må være forberedt på å sette planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris for 2. halvår 2017. I og med at dette ikke er avklart enda blir vurderingene for gris noe mindre omfattende enn det normalt sett ville være.

Svineproduksjonen hadde i fjor ett overskudd på 2 300 tonn som var mulig å håndtere gjennom ribbetiltak og reguleringseksport. I år er det prognosert med ett overskudd på 900 tonn. Reguleringslageret ved inngangen av året var på 1 500 tonn. Når en mister muligheten til regulert eksport må alt overskudd finne avstemning i det norske markedet. Dermed må produksjonen reduseres eller salget økes. I inneværende målprisår er det styrt mot et prisuttak på 50 øre under målpris pga. markedsituasjonen. Med overgang til volummodellen er det behov for å være ekstra måteholden med pris på grunn av bortfall av reguleringsvirkemidlet eksport.

Produksjonen av svin er preget av sterk effektivitetsvekst i smågrisleddet i 2016 med en økning på 2 prosent. Effektivitetsveksten er prognosert å øke med ytterligere 2 prosent i inneværende år, men på grunn av forventede lavere slaktevekter og nedgang i antall purker er det prognosert like tilførsler i år som i fjor.

I de to foregående årene har produksjonen vært preget av et betydelig overskudd av smågris, spesielt i 2015. Dette har ført til at det er bygget noen slaktegrishus for å ta unna smågrisoverskuddet. Dette innebærer at det er noe overkapasitet i produksjonsapparatet som tilsier en forsiktighet når det kommer til engrosprissetting.

I Statens tilbud til jordbruksforhandlingene er det foreslått en økning i kornpris og reduksjon i prisnedskrivingstilskuddet som til sammen gir en økning i kraftfôrpris på 12 øre. Dette tilsier at en må ta høyde for denne kostnadsøkningen til produsentene ved engrosprissetting.

I fastsetting av planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris må det tas hensyn til at prisen normalt er høyere i 2. halvår enn i første halvår. Dette skyldes en årvis opptrapping av engros- og avregningspris inn mot jul.

Under forutsetning av at Stortinget vedtar overgang til volummodell for gris fra 1. juli 2017, fastsettes planlagt gjennomsnittlig engrospris til kr 31,20 per kg for andre halvår 2017. Det er kr 1,23 per kg lavere enn målpris for målprisåret 2016/17.

8.1 Marked og pris

Figur 8-1 viser utviklingen av tilførsler og engrossalg av gris. Det har vært perioder med overskudd i denne perioden og årene fra 2010 til og med 2014 var krevende for svineprodusentene. I 2016 har det vært et svakt overskudd av gris, men det har vært håndterbart med bruk av regulerende tiltak som ribbetiltak og eksport. I 2016 var tilførslene på 137 400 tonn og engrossalget på 136 600 tonn som gav ett overskudd på 2 300 tonn. Overskuddet skyldes økte tilførsler på grunn av effektivitetsøkning i smågrisproduksjonen med økning på 1 smågris avvendt per årspurke. I 2017 viser prognosen ingen endring i tilførsler og 1 prosent økning i salg, Dette reduserer overskuddet til 900 tonn.

Figur 8-1 viser utviklingen av tilførsler og engrossalg for gris fra 2006.

I 2015 gikk det fra overskuddssituasjon til balanse på gris, men i starten av 2016 økte tilførslene og det ble overskudd igjen. Overskuddet vokste utover året og endte på 2 300 tonn. Dette skyldtes effektivitets økning i smågrisproduksjonen, hvor antall avvendte smågris per purke økte med 1 smågris. Dette gav flere slaktegris uten økning i mordyrbestanden. Reguleringslageret ble neste tømt før utgangen av 2016, da lå det ca. 800 tonn på lager. Dette var hovedsakelig stykningsdeler fra ribbetiltaket som var tiltenkt eksport i 2017. Reguleringslageret økte ved inngangen til 2017 til om lag 1500 tonn, men ble redusert i en periode ettersom det var behov for mer tilførsler av gris i første tertial. Frå og med uke 14 har det blitt fryst inn hel gris på reguleringslager.

Figur 8-2 viser lager beholdningen av gris på reguleringslager for 2015,2016 og 2017.

8.2 Målpris og oppnådd engrospris.

Figur 8-3 viser utviklingen i målpris, omsetningsavgift og engrospris for gris.

For målprisåret 16/17 er prisuttaket styrt mot 50 øre/kg under målpris på grunn av markedsituasjonen med overproduksjon. Figuren viser tydelig at pris er det viktigste virkemiddelet når det gjelder overproduksjon.

8.3 Svineproduksjonen

Tabell 8-1 viser dekningsbidrag for slaktegris-, smågris-, og kombinertproduksjon.

	2015/2016			2016/2017		
	Slaktegris	**Smågris**	**Kombinert**	**Slaktegris**	**Smågris**	**Kombinert**
Produksjonsinntekter	2 265	26 833	56 205	2 159	25 216	55 832
Variable kostander	1 966	15 328	35 986	1 898	16 110	36 675
Dekningsbidrag 1	299	11 505	20 219	261	9 106	19 157
Tilskudd*	13	207	796	9	131	567
Dekningsbidrag 2	**312**	**11 712**	**21 015**	**270**	**9 237**	**19 724**

*For smågrisproduksjon og kombinert produksjon er det årspurker som er grunnlaget for beregningene, mens for slaktegris er det per gris.
* tilskudd er hentet i fra Norsvin sine Dekningsbidragskalkyler.

9 Vedlegg

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på storfe						
		Representantvare ung okse				
		Oppnådd pris	avvik fra PGE	PGE	endring	% årlig endring
2. halvår	2009	48,84	-0,04	48,88	1,10	
1. halvår	2010	47,45	-0,13	47,58	-1,30	
2. halvår	2010	47,99	-0,09	48,08	0,50	
1. halvår	2011	48,61	-0,09	48,70	0,62	2,4 %
2. halvår	2011	49,32	-0,08	49,40	0,70	
1. halvår	2012	50,66	-0,04	50,70	1,30	4,1 %
2. halvår	2012	52,15	-0,05	52,20	1,50	
1. halvår	2013	52,83	-0,17	53,00	0,80	4,5 %
2. halvår	2013	54,87	-0,13	55,00	2,00	
1. halvår	2014	54,88	-0,32	55,20	0,20	4,2 %
2. halvår	2014	55,44	-0,06	55,50	0,30	
1. halvår	2015	57,03	0,03	57,00	1,50	3,3 %
2. halvår	2015	57,43	-0,07	57,50	0,50	
1. halvår	2016	58,52	-0,18	58,70	1,20	3,0 %
2. halvår	2016	59,09	-0,11	59,20	0,50	
1. halvår	2017	0,00	0,00	60,00	0,80	2,2 %
2. halvår	2017	0,00	0,00	60,00	0,00	

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på lam						
		Representantvare lam				
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring	% årlig endring
2009/2010	målpris	57,44	-0,31	57,75	2,48	
2010/2011	målpris	58,64	-0,51	59,15	1,40	2,4 %
2011/2012	målpris	60,66	-0,12	60,78	1,63	2,8 %
2012/2013	målpris	62,95	-0,05	63,00	2,22	3,7 %
2. halvår 2013	PGE	65,76	-0,44	66,20	3,20	
1. halvår 2014	PGE	67,84	-0,16	68,00	1,80	7,9 %
2. halvår 2014	PGE	68,66	-0,04	68,70	0,70	
1. halvår 2015	PGE	70,67	0,17	70,50	1,80	3,7 %
2. halvår 2015	PGE	70,46	-0,04	70,50	0,00	
1. halvår 2016	PGE	69,43	-0,17	69,60	-0,90	-1,3 %
2. halvår 2016	PGE	67,09	-0,51	67,60	-2,00	
1. halvår 2017	PGE	0,00	0,00	64,60	-3,00	-7,2 %
2. halvår 2017	PGE	0,00	0,00	64,60	0,00	

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på egg						
		Representantvare egg				
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring	% årlig endring
2009/2010	målpris	16,44	-0,10	16,54	1,58	
2010/2011	målpris	17,06	-0,18	17,24	0,70	4,2 %
2011/2012	målpris	18,67	-0,05	18,72	1,48	8,6 %
2012/2013	målpris	18,63	-0,47	19,10	0,38	2,0 %
2. halvår 2013	PGE	18,15	-0,05	18,20	-0,90	
1. halvår 2014	PGE	18,03	-0,07	18,10	-0,10	-5,2 %
2. halvår 2014	PGE	18,76	-0,04	18,80	0,70	
1. halvår 2015	PGE	18,48	-0,32	18,8*	0,00	3,9 %
2. halvår 2015	PGE	18,26	-0,14	18,40	-0,40	
1. halvår 2016	PGE	18,26	-0,14	18,40	0,00	-2,1 %
2. halvår 2016	PGE	18,44	-0,16	18,60	0,20	
1. halvår 2017	PGE	0,00	0,00	18,80	0,20	2,2 %
2. halvår 2017	PGE	0,00	0,00	19,20	0,40	
				*pris satt ned til 18,30 fra 16. mars		